

CYNGOR SIR FEIRIONNYDD
MERIONETH COUNTY COUNCIL

Adroddiad Iechyd Public Health Report

Am y flwyddyn

For the year

1968

EVAN RICHARDS.

M.R.C.S., L.R.C.P., D.P.H.

Medical Officer of Health

*Adran Iechyd,
Swyddfa'r Sir,
Y Lawnt, Dolgellau.*

*Health Department,
County Offices,
Dolgellau.*

CYNGOR SIR FEIRIONNYDD

MERIONETH COUNTY COUNCIL

Adroddiad Iechyd

Public Health Report

Am y flwyddyn

For the year

1968

EVAN RICHARDS,
M.R.C.S., L.R.C.P., D.P.H.
Medical Officer of Health

*Adran Iechyd,
Swyddfa'r Sir,
Y Lawnt, Dolgellau.*

*Health Department,
County Offices,
Dolgellau.*

M Y N E G A I

Tudalennau

Aelodau'r Pwyllgor Iechyd	4
Arwynebedd y Sir	8
Atal-heintio a Brechiad.. .. .	30 - 32
Buchfrechu B.C.G.	42
Bwydydd a Drygiau	44
Bywanedigion	10
Camffurfiadau Cynhwynol.. .. .	22
Cancr	17 - 18
Clefydau Heintus	19
Cyd-aelodau o'r Cyngor Sir	7
Cyflenwad Dwr Gwledig a Chynlluniau Carthian	45
Clinigau Cyn-enedigol ac Ol-enedigol	20
Clinigau Cynllunio Teulu	20
Clinigau Lles Babanod	21
Darfodedigaeth	40 - 41
Deddf Meithrinfeydd a Gofalaeth Plant 1948	32
Deillion.	43
Dosbarthiad Bwydydd Gwasanaeth Lles.. .. .	23 - 25
Dosbarthiadau Crefft Mam.	20
"Exfoliative Cytology"	20
Genedigaethau Anghyfreithlon	11
Gofal Deintiol Mamau a Phlant Ifanc.. .. .	22
Gofal am Famau Di-briod a'i Plant	22
Gwasanaeth Ambiwylans	33 - 36
Gwasanaeth Bydwreigiaeth.	26
Gwasanaeth Cymorth Cartref	29
Gwasanaeth Gweinyddu Gartref.	28
Gwasanaeth Iechyd Meddwl	37 - 39
Gwasanaeth Triniaeth Traed	42
Gwasanaeth Ymweliadau Iechyd.	27
Heintiau Gwenerol	43
Marw-anedigion	13
Marwolaethau	14 - 16
Marwolaethau' Babanod.	12
Poblogaeth y Sir.	8 - 9
Rhagymadrodd Swyddog Meddygol y Sir.. .. .	3
Staff yr Adran Iechyd	5 - 7
Tai i'r Henoed	45
Ystadegau	8

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b28859546>

Adran Iechyd,
Swyddfa'r Sir,
Y Lawnt,
DOLGELLAU.

I : Gadeirydd, Henaduriaid a Chynghorwyr,
Cyngor Sir Feirionnydd.

Mr. Cadeirydd, Boneddigesau a Boneddigion,

Y mae'n anrhydedd gennyf gyflwyno i chwi yr adroddiad am y flwyddyn 1968.

Gyda gofid mawr y mae'n rhaid i mi gofnodi marwolaeth yr Henadur Lewis Williams, Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd. Gollir ei wên barod a'i gyngor doeth gan bawb, a chan neb yn fwy na myfi fy hunan. Yr oeddwn yn falch o gael ei ystyried yn gyfaill. 'Roedd ei esiampol o ymgymryd yn llon â llawer o waith cyhoeddus yn rhywbeth anghyffredin iawn y dyddiau hyn. Estynnwn ein cydymdeimlad dyfnaf â'i briod a'i fab.

Mae'r boblogaeth yn ôl amcangyfrif y Cofrestydd Cyffredinol yn dangos lleihad o 180 tros y flwyddyn flaenorol. Gobeithir y bydd yn y dyfodol agos i'r gwahanol gynlluniau tuag at ddatblygiad yn yr ardal rwystro a gwrthdroi y tuedd yma.

'Roedd nifer y bywanedigion ychydig yn fwy (23) nag yn 1967. Mewn perthynas â hyn mae o ddiddordeb fod cyfanswm y gwagedd yng nghyfnod beichiogrwydd yn is yn y Sir nag yng Nghymru a Lloegr yn gyffredinol. Mewn ardaloedd lle mae ffermydd mynyddig mae oed priodi, yn arbennig ymhlith dynion, yn draddodiadol uchel. Gyda chynfnewidiadau mewn amgylchiadau cymdeithasol ac economaidd, hwyrach y bydd i'r agwedd yma newid a chydymffurfio i'r oed âs o briodi, gyda chynnydd mewn ffrwythlondeb yn dilyn.

Yn ystod y flwyddyn, dim ond saith o blant a gafodd eu geni yn y cartref-y nifer lleiaf a gofnodwyd eto.

'Roedd y marwolaeth 33 yn llai na'r flwyddyn flaenorol. 'Roedd 80 o rhai'n wedi eu hachosi gan ganser-37 yn llai nag yn 1967. Yr oedd 15 wedi eu hachosi o ganser o'r ystumog-un yn llai nag yn 1967 ac yr oedd 8 yn llai o farwolaethau trwy ganser o'r ysgyfaint.

O'r clefydau heintus, y frech goch oedd y mwyaf amlwg, a cychwynwyd atalheintio yn erbyn yr affiechyd hwn yn ystod y flwyddyn. Mae rhywbeth yn od yn y ffaith fod brech yn cael ei roi am ddim i Awdurdodau Iechyd Lleol hyd at y 31ain Mawrth, 1969, ond ar ôl hynny, bydd rhaid talu amdano. Hwyrach fod hyn yn cydfynd gyda'r drefn fod yn rhaid talu am frech i imiwnio yn erbyn Difftheria, y Pêas a Tetanus, er fod brech yn erbyn Poliomyelitis a'r Frech Wen i'w gael am ddim. I fyny i diwedd y flwyddyn yr oedd 825 o blant wedi eu brechu rhag y Frech Goch.

Parhaodd y Cyngor Sir gyda'r polisi doeth ynglŷn â hyfforddi. Yn ystod y flwyddyn, cwblhaodd yr Arolygydd dan hyfforddiant ei chwrs yn llwyddiannus a dychwelodd i'w gwaith fel Arolygydd Cynorthwyol cymwys. Cychwynodd y Swyddog Lles Meddwl dan hyfforddiant gwrs blwyddyn yng Nghaerdydd.

'Roedd y nifer o achosion a gludwyd gan y Gwasanaeth Ambiwlans ychydig yn llai- hyn yn barhâd o duedd y flwyddyn cynt, ond 'roedd nifer y siwrneiau a'r milltiroedd a deithwyd yn uwch.

Dymunaf ddiolch i aelodau'r Cyngor Sir, ac yn arbennig i aelodau'r Pwyllgor Iechyd am eu cefnogaeth a'u hanogaeth. Diolchaf hefyd i'r Meddygon Teulu, Adranau eraill y Cyngor Sir, Gweithwyr Gwrfoddol ac aelodau yr Adran Iechyd am eu cydweithrediad parod.

Yr wyf,

Eich ufudd wâs,

IFAN RICHARDS,

Swyddog Meddygol y Sir.

Hydref 1969.

PWYLLGOR IECHYD

Cadeirydd: Henadur Lewis Williams (Fu farw 24ain Mai, 1968)
Is-Gadeirydd: Henadur E. Cadvan Jones
Cadeirydd: Henadur E. Cadvan Jones (Penodwyd 15fed Orffennaf 1968)
Is-Gadeirydd: Cynghorydd Mrs. Gwyneth Evans (Penodwyd 28ain Hydref, 1968)

Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Cyngor Sir

Henaduriaid:

W. T. Evans	E. Cadvan Jones
R. O. Griffith	I Pierce Jones
John Guest	J. Arthur Williams
T. E. Jenkins, O.B.E.	<u>Lewis Williams</u>

Cynghorwyr:

F. Webber Davies	Dr. J. H. Marshall Lloyd
<u>G. R. Davies</u>	Emyr W. Price
O. Wynn Edwards	Miss Annie Roberts
Mrs. Gwyneth Evans	R. H. Roberts
R. P. Lloyd Griffith	H. V. W. Robinson, M.B.E.
J. Llewelyn Jones	W. R. Webb

E. Annwyl Williams

Cynrychioli y Meddygon Lleol

Dr. R. W. Edwards, Tynycoed, Dolgellau.

IS-BWYLLGORAU Y PWYLLGOR IECHYD

(i) Pwyllgor Gofal

Henaduriaid:

W. T. Evans	E. Cadvan Jones
R. O. Griffith	<u>Lewis Williams</u>

Cynghorwyr:

Mrs. Gwyneth Evans	E. W. Price
R. P. Lloyd Griffith	Miss Annie Roberts
	H. V. W. Robinson, M.B.E.

Aelodau Cyfethol:

Dr. R. W. Edwards
Dr. E. Clifford Jones (Arbenigwr yr Ysgyfaint)
Dr. Emlyn Owen (Arbenigwr yr Ysgyfaint)
Dr. G. O. Thomas (Arbenigwr yr Ysgyfaint)

(ii) Pwyllgor Cymorth Cartref a Gweinyddesau

Aelodau y Pwyllgor Gofal ag eithrio Arbenigwyr yr Ysgyfaint.

(iii) Pwyllgor Iechyd Meddwl

Aelodau y Pwyllgor Gofal ag eithrio Arbenigwyr yr Ysgyfaint.

(iv) Pwyllgor Ambiwlans

Henaduriaid:

John Guest	E. Cadvan Jones
T. E. Jenkins, O.B.E.	<u>Lewis Williams</u>

Cynghorwr:

W. R. Webb

Swyddog Meddygol y Sir a Phrif Swyddog
Meddygol Ysgolion:

Ifan F.W.Richards, M.R.C.S., L.R.C.P., D.P.H.

Swyddog Meddygol y Cynghorau Dosbarth a
Swyddog Meddygol Cynorthwyol y Sir:

Hugh Francis, M.B., Ch.B., D.P.H.

Swyddog Meddygol Cynorthwyol y Sir a
Swyddog Meddygol yr Ysgolion:

Walcyn R.Williams, B.Sc., M.B., B.Ch.,
D.T.M & H., D.P.H.

Prif Ddeintydd yr Ysgolion:

E.Clwydwyn Jones, L.D.S.

Deintydd yr Ysgolion:

W.B.Wolfe, L.D.S.

Prif Swyddog Lles Meddwl:

H.J.Devey, M.S.M.W.O., C.S.W.

Swyddogion Lles Meddwl

Brian C.M.Jones.
Hugh Thomas.

Swyddog Ambiwylans:

R.L.Law (apwyntiwyd Ebrill)

Canolfan Hyfforddi'r Ifanc:

Arolygydd:

Mrs.Valerie Faherty.

Arolygwyr Cynorthwyol:

Mrs.Margaret Owen

Miss Mabel Williams (apwyntiwyd Gorffennaf)

Swyddogion Lles Meddwl (Rhan-amser):

Ieuan Ll.Roberts, Llefenni, Arran Road,
Dolgellau. (Ffôn.Dolgellau 329).

T.P.Jones, Reliance House, Corwen,
(Ffôn.Corwen 2455).

Elwyn Edwards, Post Office, Bala,
(Ffôn.Bala 317).

YMGYNGHORWYR

Ophthalmig:

G.L.Harper, M.R.C.S., L.R.C.P., D.O.

G.C.Laszlo, M.D., L.R.C.P., L.R.C.S.,
L.R.F.P.S., D.O.

C.Kenyon Jones, M.B., B.Ch., D.O.

Ymgynghorwr y glust, trwyn a'r gwddf:

R.Barraclough, M.B.E., T.D., M.B., Ch.B.,
D.L.O.

Eiron Jones, F.R.C.S.

Orthopaedig:

Rowland Hughes, F.R.C.S.

Obstetrigwyr:

O.Vaughan Jones, M.D., F.R.C.S., F.R.C.O.G.
J.Gardiner Wigley, F.R.C.S.

Paediatrydd:

Gwyn R.Griffith, M.D. F.R.C.P., D.P.H.,
D.C.H.

Arbenigwyr yr Ysgyfaint:

G.O.Thomas, M.D.

J.Glyn Jones, M.D.

E.Clifford Jones, M.B., B.S., M.R.C.S.

Arbenigwr ar afiechydon gwenerol:

H.Vernon Williams, M.R.C.S., L.R.C.P.

Iechyd Meddwl:

Arolygydd Meddygol Ysbyty

T.Gwynne Williams, M.D.(Lond), D.P.M.

Gogledd Cymru, Dinbych:

D.Alun Jones, M.D., B.Sc., D.P.M.

Seiciatrydd:

M.Craft, M.D., M.R.C.P.E., D.P.M.

Ymgynghorwr mewn Is-normaledd:

M.R.Olsen, A.A.P.S.W.

Prif Weithiwr Cymdeithasol Seiciatrig:

Swyddog Arolygu Gweinyddesau:

Mrs.Eleanor Owen,M.B.E.,S.R.N.,S.C.M.,
Q.S.,H.V.

Dirprwy Swyddog Arolygu Gweinyddesau:

Miss M.Wynne Evans,S.R.N.,S.C.M.,Q.S.,H.V.

Gweinyddes yr Ysgolion:

Miss Olwen Gittins.

Gweinyddes Ardal/Bydwraig/Ymwelydd Iechyd (gwaith cyfunedig):

Miss M.E.Davies	..	..	..	Dyffryn Ardudwy
Miss Eluned Griffiths	..	..	..	Corris
Mrs. Enid Evans	..	..	..	Dinas Mawddwy
Miss Gwen Morgan Jones	..	..	..	Bala (ymddiswyddodd Rhagfyr)
Mrs. Mair W.Evans	..	..	..	Abermaw (ymddiswyddodd Rhagfyr)
Miss A.M.Lloyd	..	..	..	Aberdyfi
Miss Joan G.Roberts	..	..	..	Harlech
Miss A.J.Hughes	..	..	..	Penrhyndeudraeth

Gweinyddes Ardal/Bydwraig (gwaith cyfunedig):

Miss F.A.Catherwood	..	..	..	Tywyn
Mrs. M. Roberts	..	..	..	Dolgellau
Miss Glenys Jones	..	..	..	Cymorth (llawn-amser)
Mrs. C. Downes	..	..	..	Corwen
Mrs. M. E. Jones	..	..	..	Corwen
Mrs. Gwen Davies	..	..	..	Fairbourne
Mrs. Iona Jones	..	..	..	Blaenau Ffestiniog
Mrs. M. P. Denovan	..	..	..	Blaenau Ffestiniog
Mrs. Ceridwen Jones	..	..	..	Cymorth (rhan-amser)
Mrs. Gwyneth Griffiths	..	..	..	Bala (dechrau Ionawr 1969)
Miss Beryl Vaughan Jones	..	..	..	Abermaw (dechrau Rhagfyr)
Mrs. E. P. Last	..	..	..	Trawsfynydd (dechrau Medi)

Ymwelwyr Iechyd Llawn Amser:

Miss M. P. Griffith	..	..	..	Blaenau Ffestiniog
Miss Megan Jones	..	..	..	Corwen
Mrs. C. A. Jones	..	..	..	Tywyn
Miss Joan Nicholson	..	..	..	Dolgellau
Mrs. Glenys Evans	..	..	..	Ffestiniog
Mrs. Jean Jones	..	..	..	Abermaw (rhan-amser)

Gweinyddes Ardal:

Miss Gwyneth Edwards	..	..	..	Cymorth (llawn-amser)
----------------------	----	----	----	-----------------------

STAFF GWEINYDDOL

Prif Swyddog Gweinyddol:

Miss E. Eirianwy Roberts.

Gweithwyr Ysgrifennyddol:

Mrs. Mair Davies
Miss M. Elwen P. Evans
Mrs. Menna Reed
Mrs. Rosemarie Ellis (dechrau Chwefror)
Mrs. Dorothy A. Davies (dechrau Tachwedd)
R. Caerwyn Hughes.
Griffith Griffiths.
Miss Ann M. G. Kelly.

Cynorthwyyr Llawfeddygaeth ddeintiol:

Miss Eira Parker
Mrs. Marian Evans

CYD-AELODAU O'R CYNGOR SIR

Clerc y Cyngor Sir:

D.W.Jones-Williams, M.C., LL.B.

Pensaer y Sir:

Norman Jones, L.R.I.B.A.

Trysorydd y Sir:

A.A.Hemphill, F.A.C.C.A.

Swyddog Lles y Sir:

Emyr Davies.

Prif Arolygwr Pwysau a Mesurau:

R.T.Edwards, F.I.W.M.A.

Swyddog Plant:

Mrs. A. Humphrey Jones.

GWYBODAETH CYFFREDINOL

Arwynebedd y Sir (Mewn aceri) 422,372

Poblogaeth y Sir

(Amcan-gyfrif ganol y flwyddyn 1968) 37,530

DETHOLIAD O YSTADEGAU BYWYD

	<u>CYFAN.</u>	<u>G.</u>	<u>B.</u>
<u>BYW ANEDIGION</u>	547	257	290
Cyfradd Geni yn ôl y fil o amcan-gyfrif y boblogaeth			14. 6
Cyfradd Geni Cymru a Lloegr			16. 9
<u>BYW ANEDIGION ANGHYFREITHLON</u>	41	20	21
Cyfradd yn ôl y cant o'r Byw Anedigion			7.49
<u>MARW ANEDIGION</u>	3	2	1
Cyfradd yn ôl y fil o'r Byw Anedigion a'r Marw-Anedigion			14.65
Cyfradd Marw-Anedigion - Cymru a Lloegr			14. 3
<u>CYFANSWM Y BYW ANEDIG A MARW ANEDIG</u>	550	259	291
<u>MARWOLAETHAU BABANOD</u> (Marwolaethau o dan flwydd oed). ..	9	5	4
Babanod Cyfreithlon	7	5	2
Babanod Anghyfreithlon.	2	-	2
Cyfradd marwolaethau babanod yn ôl y fil o'r babanod cyfreithlon			13.83
Cyfradd marwolaethau babanod yn ôl y fil o'r babanod anghyfreithlon			48.78
Cyfradd marwolaethau babanod yn ôl y fil o'r byw anedigion.			16.45
Cyfradd marwolaethau babanod Cymru a Lloegr			18. 0
Cyfradd marwolaethau babanod Cymru.			19. 0
<u>MARWOLAETHAU BABANOD DAN BEDAIR WYTHNOS OED</u>	7	3	4
Cyfradd marwolaethau babanod dan bedair wythnos oed yn ôl y fil o'r byw anedigion.. .. .			12.79
Cyfradd marwolaethau dan bedair wythnos oed Cymru a Lloegr.			Rhif heb ei dderbyn
<u>MARWOLAETHAU BABANOD O DAN WYTHNOS OED</u>	6	3	3
Cyfradd marwolaethau babanod o dan wythnos oed yn ôl y fil o'r bywanedigion.. .. .			10.96
<u>MARWOLAETHAU AM-ENEDIGOL</u> (Cyfanswm Marw Anedig a Marwolaethau Babanod o dan wythnos oed)	9	5	4
Cyfradd Marwolaethau am-enedigol yn ôl y fil o'r Byw a Marw Anedig.			16.36
<u>MARWOLAETHAU MAMOLAETH</u> (Yn cynnwys erthyliad)	1	-	1
Cyfradd Marwolaethau Mamolaeth yn ôl y fil o'r Byw a Marw Anedigion.. .. .			1.81

Tabl 1

Yn rhoddi y boblogaeth (amcangyfrif) ganol y flwyddyn 1968, a'r boblogaeth yn ôl Cyfrifiad 1961, gwerth trethadwy, a chynnyrch cyfradd y geiniog.

DOSBARTH:	Boblogaeth (amcangyfrif) gan y Cofrestrydd Cyffredinol 1968	Poblogaeth yn ôl Cyfrifiad 1961	Gwerth Trethadwy ar y 1.4.69.	Amcangyfrif cynnyrch cyfradd y geiniog 1.4.69
Sir Feirionnydd.....	37,530	38,093	£ 1,221,234	£ 4,776
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	17,130	16,713	544,854	2,100
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	20,400	21,380	676,380	2,676
Dosbarthiadau Dinesig:				
Bala.....	1,600	1,603	50,512	191
Abermaw.....	2,240	2,348	68,474	258
Dolgellau.....	2,630	2,267	72,235	290
Ffestiniog.....	6,350	6,677	232,701	892
Tywyn.....	4,310	3,818	120,932	469
Dosbarthiadau Gwledig:				
Deudraeth.....	6,790	7,610	344,995	1,398
Dolgellau.....	7,040	7,064	186,711	729
Edeirnion.....	4,100	3,919	79,070	296
Penllyn.....	2,470	2,787	65,604	253

POBLOGAETH

Tabl 11

Dengys y Tabl canlynol boblogaeth y Sir am y blynyddoedd 1964 - 68

DOSBARTH:	1964	1965	1966	1967	1968
Sir Feirionnydd.....	38,870	38,270	37,750	37,710	37,530
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	17,070	17,000	17,040	17,020	17,130
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	21,800	21,270	20,710	20,690	20,400
Dosbarthiadau Dinesig:					
Bala.....	1,640	1,530	1,520	1,530	1,600
Abermaw.....	2,270	2,270	2,270	2,270	2,240
Dolgellau.....	2,490	2,550	2,620	2,620	2,630
Ffestiniog.....	6,560	6,480	6,450	6,370	6,350
Tywyn.....	4,110	4,170	4,180	4,230	4,310
Dosbarthiadau Gwledig:					
Deudraeth.....	7,410	7,170	7,090	7,030	6,790
Dolgellau.....	7,660	7,440	6,990	7,060	7,040
Edeirnion.....	3,960	3,940	3,910	3,910	4,100
Penllyn.....	2,770	2,720	2,720	2,690	2,470

DOSBARTH:	Cyfanrif y Genedigaethau a Gofrestrwyd	Cyfanrif y Genedig- aethau a Hysbyswyd	GENEDIGAETHAU YN Y CARTREF					Cyfanrif	Genedig- aethau mewn sef- ydliadau yn y Sir
			Meddyg heb ei sicrhau		Meddyg wedi ei sicrhau				
			Y Meddyg yn bresennol adag geni y plentyd	Y Meddyg ddim yn bresennol adeg geni y plentyd	Y Meddyg yn bresennol adeg geni y plentyd	Y Meddyg ddim yn bresennol adeg geni y plentyd	Y Meddyg ddim yn bresennol adeg geni y plentyd		
SIR FEIRIONNYDD.....	547	167	-	1	3	3	7	160	
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	263	99	-	-	-	2	2	160	
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	284	68	-	1	3	1	5	-	
Dosbarthiadau Dinesig:									
Bala.....	34	6	-	-	-	2	2	-	
Abermaw.....	21	12	-	-	-	-	-	24	
Dolgellau.....	40	23	-	-	-	-	-	59	
Ffestiniog.....	94	-	-	-	-	-	-	-	
Tywyn.....	74	58	-	-	-	-	-	77	
Dosbarthiadau Gwledig:									
Deudraeth.....	101	19	-	1	1	1	3	-	
Dolgellau.....	82	40	-	-	-	-	-	-	
Edeirnion.....	66	-	-	-	-	-	-	-	
Penllyn.....	35	9	-	-	2	-	2	-	

Tabl IV

Yn rhoddi nifer y genedigaethau a chyfradd geni yn ôl y fil o'r boblogaeth yn ystod y deg mlynedd diwethaf:-

Blwyddyn	Nifer y genedigaethau a gofrestrwyd	Cyfradd Geni	Cyfradd Geni Cymru a Lloegr
1959	572	14.82	16.5
1960	590	15.07	17.1
1961	617	16.34	17.4
1962	627	16.34	18.0
1963	633	16.49	18.2
1964	620	15.95	18.4
1965	545	14.24	18.1
1966	544	14.41	17.7
1967	524	13.89	17.2
1968	547	14.60	16.9

GENEDIGAETHAU ANGHYFREITHLON

Tabl V

Yn rhoddi manylion am y genedigaethau anghyfreithlon yn y gwahanol Ddosbarthiadau yn y Sir.

DOSBARTH:	Nifer y genedigaethau a gofrestrwyd			Cyfradd Geni yn ôl y fil o boblogaeth	Genedigaethau Anghyfreithlon	
	Gwryw	Benyw	Cyfanrif		Nifer	Yn ôl y cant o'r Byw Anediglon
Sir Feirionnydd.....	257	290	547	14.6	41	7.49
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	124	139	263	15.4	18	6.84
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	133	151	284	13.9	23	8.09
Dosbarthiadau Dinesig:						
Bala.....	18	16	34	21.3	2	5.88
Abermaw.....	9	12	21	9.4	4	19.05
Dolgellau.....	15	25	40	15.2	-	-
Ffestiniog.....	49	45	94	14.8	10	10.63
Tywyn.....	33	41	74	17.2	2	2.70
Dosbarthiadau Gwledig:						
Deudraeth.....	51	50	101	14.9	10	9.90
Dolgellau.....	41	41	82	11.6	4	4.87
Edeirnion.....	29	37	66	16.1	2	3.03
Penllyn.....	12	23	35	14.2	7	20.00

MARWOLAETHAU BABANOD

Yn ystod y flwyddyn cofnodwyd naw marwolaeth baban yn rhoddi cyfradd o 16.45 yn ôl y fil o'r byw anedigion.

Rhoddi'r Tabl VI nifer o farwolaethau babanod o dan flwydd oed yn y gwahanol ddosbarthiadau ynghyd â chyfradd yn ôl y fil o'r byw anedigion.

Tabl VI

DOSBARTH:	Marwolaethau Babanod o dan wythnos oed		Marwolaethau Babanod o dan bedair wythnos oed		Marwolaethau Babanod o dan flwydd oed		Cyfradd marwolaethau babanod yn ôl y fil o'r byw anedigion
	G	B	G	B	G	B	
Sir Feirionnydd.....	3	3	3	4	5	4	16.45
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	2	2	2	3	2	3	19.01
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	1	1	1	1	3	1	14.08
Dosbarthiadau Dinesig:							
Bala.....	-	1	-	2	-	2	58.82
Abermaw.....	1	-	1	-	1	-	47.61
Dolgellau.....	1	-	1	-	1	-	25.00
Ffestiniog.....	-	1	-	1	-	1	10.64
Tywyn.....	-	-	-	-	-	-	-
Dosbarthiadau Gwledig:							
Deudraeth.....	-	-	-	-	1	-	9.90
Dolgellau.....	-	1	-	1	1	1	24.20
Edeirnion.....	1	-	1	-	1	-	15.15
Penllyn.....	-	-	-	-	-	-	-

Tabl VII

Yn rhoddi achosion marwolaethau babanod o dan flwydd oed

	Marwolaethau Babanod o dan wythnos oed		Marwolaethau Babanod o dan bedair wythnos oed		Marwolaethau Babanod o dan flwydd oed	
	G	B	G	B	G	B
Bronceitus.....	-	-	-	-	-	-
Llid yr Ysgyfaint.....	-	-	-	-	2	-
Llid yr Ystumog.....	-	-	-	-	-	-
Camffurfiadau cynhwynol.	-	2	-	1	-	-
Annhymigedd.....	3	1	-	-	-	-
Achosion eraill wedi eu diffinio neu o ddifiniad aneglur.....	-	-	-	-	-	-
Damweiniau eraill.....	-	-	-	-	-	-
CYFANRIF:	3	3	-	1	2	-

Tabl VIII

Yn dangos y marw anedigion a gofrestrwyd ac y hysbyswyd ynghyd â chyfradd y marw anedigion.

DOSBARTH:	Nifer y Marw Anedigion	Cyfradd Marw Anedigion	
		Yn ôl y fil o'r boblogaeth	Yn ôl y fil o'r Genedig- aethau Byw a Marw Anedig
Sir Feirionnydd.....	3	0.08	14.65
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	-	-	-
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	3	0.15	14.07
Dosbarthiadau Dinesig:			
Bala.....	-	-	-
Abermaw.....	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-
Ffestiniog.....	-	-	-
Tywyn.....	-	-	-
Dosbarthiadau Gwledig:			
Deudraeth.....	1	0.15	15.02
Dolgellau.....	2	0.28	11.93
Edeirnion.....	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-

MARWOLAETHAU

Tabl IX

Yn rhoddi cyfanrif y marwolaethau:-

	Pob Oed	0 dan 1	1 -	5 -	15 -	25 -	35 -	45 -	55 -	65 -	75 +
Gwryw...	268	5	1	2	1	2	4	16	48	90	99
Benyw...	261	4	-	-	-	2	9	5	40	60	141
CYFANRIF:	529	9	1	2	1	4	13	21	88	150	240

Tabl X

Yn dangos cyfanrif y marwolaethau ynghyd â chyfradd yn ôl y fil o'r boblogaeth:-

DOSBARTH:	Cyfanrif y Marwolaethau		Cyfradd yn ôl y fil o'r boblogaeth
	G	B	
Sir Feirionnydd.....	268	261	14.09
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	125	129	14.83
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	143	132	13.48
Dosbarthiadau Dinesig:			
Bala.....	15	19	21.25
Abermaw.....	20	11	13.84
Dolgellau.....	15	19	12.92
Ffestiniog.....	45	49	14.80
Tywyn.....	30	31	14.15
Dosbarthiadau Gwledig:			
Deudraeth.....	43	46	13.11
Dolgellau.....	59	45	14.77
Edeirnion.....	26	26	12.68
Penllyn.....	15	15	12.15

Cyfradd marwolaethau Cymru a Lloegr - 11.7 (Ffigwr heb fod
yn derfynol).

Tabl XI

ACHOSION MARWOLAETHAU	DOSBARTHIAU DINESIG										DOSBARTHIAU GWLEDIG										CYFANRIF Y SIR
	D. D. BALA		D. D. ABERMAW		D. D. DOLGELLAU		D. D. FFESTINIOG		D. D. TYWYN		D. G. DEUDRAETH		D. G. DOLGELLAU		D. G. EDEIRNION		D. G. PENLLYN				
	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.			
Darfodedigaeth yr ysgyfaint...	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	3		
Darfodedigaeth arall, yn cynnwys achosion diweddar.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1		
Clefydau heintus a parasitig eraill.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6	1	-	-	2		
Cornwyd llidiog yr ystumog....	-	-	-	1	-	-	-	-	1	2	-	-	2	-	-	1	-	-	15		
Cornwyd llidiog yr ysgyfaint ar brefant.....	-	-	-	-	2	-	-	-	1	2	3	2	-	-	-	-	-	-	13		
Cornwyd llidiog y fron.....	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	3	-	-	-	8		
Cornwyd llidiog y groth.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
Leukaemia.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	3		
Cornwydau llidiog eraill.....	3	1	2	-	1	1	4	1	6	-	-	-	-	2	4	1	2	1	40		
Cornwydau Syml.....	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
Clefyd siwgr.....	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	5		
Clefydau eraill yr endocrin....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
Anhwyllderau meddyliol.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
Clefydau eraill y gyfundrefn nerfau.....	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4		
Clefyd parhaol y galon.....	-	-	-	-	1	-	1	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	6		
Gorbwys.....	-	-	-	-	1	2	1	1	1	1	2	2	2	-	-	1	-	-	15		
Afiechyd rhedweli y galon.....	6	4	7	5	6	1	9	2	9	2	9	11	21	11	2	7	3	3	136		
Ffuriau eraill o glefydau y galon.....	2	5	-	-	1	4	3	1	3	-	2	3	3	1	-	1	1	1	31		
Afiechyd llestriog yr ymennydd.....	3	1	5	3	1	3	7	16	3	9	4	12	6	6	4	-	3	89			
Clefydau eraill o'r gyfundrefn cylchredol.....	-	1	1	-	-	1	1	3	2	4	1	5	2	5	1	1	2	30			
Anwydwt.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1			
Llid yr Ysgyfaint.....	-	1	1	-	-	-	1	2	-	2	3	-	3	2	2	1	1	18			
Bronceitis ac Emffisema.....	-	-	-	-	-	1	7	-	1	-	3	1	3	1	-	-	-	21			
Asma.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1			

CANCER
Tabl XII

DOSBARTH:	Cyfanrif y marwol- aethau	Cyfradd marw- olaethau yn ôl y fil o'r bob- logaeth 1968	Cyfradd Marwolaethau yn ôl y fil o'r boblogaeth yn y blynnyddoedd				
			1963	1964	1965	1966	1967
Sir Feirionnydd.....	80	2.13	2.21	2.31	1.85	1.91	2.94
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	32	1.87	2.37	2.64	2.12	1.99	3.11
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	48	2.35	2.09	2.06	1.64	1.83	2.80
Dosbarthiadau Dinesig:							
Bala.....	4	2.50	2.44	3.05	4.57	1.97	3.27
Abermaw.....	4	1.78	3.64	3.96	1.76	3.08	3.08
Dolgellau.....	4	1.52	2.03	3.21	1.57	1.53	3.05
Ffestiniog.....	10	1.57	2.55	1.98	1.85	1.86	2.98
Tywyn.....	10	2.32	1.53	2.43	2.16	1.91	3.31
Dosbarthiadau Gwledig:							
Deudraeth.....	17	2.50	1.98	2.43	2.23	1.55	2.13
Dolgellau.....	20	2.84	1.55	1.96	2.15	2.14	3.40
Edeirnion.....	7	1.71	3.80	2.02	0.76	2.56	3.84
Penllyn.....	4	1.62	1.80	1.44	-	0.73	1.49

Tabl XIII

Yn rhoddi lleoliad y Cancr ar nifer (gwryw a benyw) a fu farw yn y Sir yn ystod y flwyddyn

DOSBARTH:	Cancr y Grôth		Cancr y Ystumog		Cancr y Fron		Cancr yr Ysgyfaint ar Brefant		Leukaemia		Cancr o rannau eraill y corff		Cyfanrif	
	G	B	G	B	G	B	G	B	G	B	G	B	G	B
Sir Feirionnydd.....	-	1	9	6	-	8	9	4	1	2	22	18	41	39
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	-	-	-	3	-	3	4	2	-	-	11	9	15	17
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	-	1	9	3	-	5	5	2	1	2	11	9	26	22
Dosbarthiadau Dinesig:														
Bala.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	3	1
Abermaw.....	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2	-	2	2
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	2	2
Ffestiniog.....	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	1	6	3	7
Tywyn.....	-	-	-	1	-	1	1	2	-	-	4	1	5	5
Dosbarthiadau Gwledig:														
Deudraeth.....	-	1	2	-	-	1	3	2	-	-	6	2	11	6
Dolgellau.....	-	-	6	2	-	3	2	-	1	-	2	4	11	9
Edeirnion.....	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	1	2	1	6
Penllyn.....	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	1

Tabl XIV

Yn rhoddi nifer y marwolaethau o Cancr ar gyfradd yn ôl y fil o'r boblogaeth yn ystod y deg mlynedd diwethaf.

Blwyddyn	Cyfanrif y Marwolaethau	Cyfradd yn ôl y fil o'r boblogaeth
1959	83	2.15
1960	88	2.22
1961	99	2.62
1962	82	2.13
1963	85	2.21
1964	90	2.31
1965	71	1.85
1966	72	1.91
1967	111	2.94
1968	80	2.13

CEFYDAU HEINTUS

Dengys y Tabl canlynol nifer yr achosion
o glefydau heintus a hysbyswyd yn ystod
y flwyddyn

Tabl XV

DOSBARTH:	Y Dwynyn Goch	Difftheria	Y Pas Goch	Y Frech Goch	Clefyd Heintus Yr Iau	Llid yr Ysgyfaint
Sir Feirionnydd.....	3	-	10	37	2	1
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	3	-	1	10	1	-
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	-	-	9	27	1	1
Dosbarthiadau Dinesig:						
Bala.....	-	-	-	-	-	-
Abermaw.....	-	-	1	4	1	-
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	-
Ffestiniog.....	2	-	-	1	-	-
Tywyn.....	1	-	-	5	-	-
Dosbarthiadau Gwledig:						
Deudraeth.....	-	-	5	9	-	1
Dolgellau.....	-	-	4	18	1	-
Edeirnion.....	-	-	-	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-	-	-	-

Clinigau Cyn-enedigol ac Ol-enedigol

Cynhelir y clinigau hyn mewn pedwar canolfan yn y Sir, a bydd Ymgynghorwr yn bresennol trwy drefniant gyda'r Bwrdd Ysbytai Cymreig. Bydd clinigau yn cael eu cynnal yn:-

Blaenau Ffestiniog		Bob dydd Llun
Dolgellau		Y dydd Llun cyntaf ar trydydd yn y mis
Tywyn		Y dydd Gwener cyntaf ar trydydd yn y mis
	Ac hefyd -	Y dydd Mercher olaf yn y mis
Bala		Yr ail ddydd Mercher yn y mis

Gwelir fanylion ynglŷn â'r clinigau hyn yn Nhabl XVI.

Tabl XVI

Clinigau:	Nifer a gynhaliwyd	Nifer y cleifion yn bresennol am y tro cyntaf a welwyd	Cyfanrif y rhai a fu yn bresennol
Blaenau Ffestiniog..	47	137	857
Dolgellau.....	22	110	313
Tywyn.....	24	90	166
Bala.....	18	72	164
CYFANRIF:	111	409	1500

Dosbarthiadau Crefft Mam

Cynhelir dosbarthiadau Crefft Mam ym Blaenau Ffestiniog bob wythnos, ac fe ofelir am rhain gan yr Ymwelydd Iechyd. Yn ystod y flwyddyn fe wnaeth 32 o aelodau 64 o ymweliadau.

Mae y Clwb i Famau yn parhau i gwrdd bob mis yng Nghorwen, ac ar gyfartaledd mae 20 o famau yn bresennol ym mhob sesiwn.

Ffurfiwyd Clwb i Wragedd Ifanc yn Ionawr, ac y mae yn cyfarfod unwaith y mis yn yr Hen Ysgol, Bryn-crug. Mae yn boblogaidd iawn, ac ar gyfartaledd mae 35 o fobol yn bresennol ym mhob sesiwn.

Clinigau Cynllunio Teulu

Deil y Gymdeithas Cynllunio Teulu i gynnal clinigau ym Mlaenau Ffestiniog a Dolgellau. Mae y Gymdeithas yn gweithredu dros y Cyngor Sir, sydd yn talu'n ol iddynt am unrhyw ddiffyg ariannol. Mae hyn yn groes i'r trefniant blaenorol lle yr oeddynt yn rhoddi cyfraniad ariannol i'r Gymdeithas bob blwyddyn ac yn rhoi ystafelloedd. Mae cynllun ar droed i ddechrau clinig yn Nhywyn yn y Flwyddyn Newydd.

"Exfoliative Cytology"

Ar hyn o bryd mae trefniadau ar gael gyda'r canolfanau Cynllunio Teulu i gymryd samplau. Gweithiodd hyn yn foddhaol ar ddechrau'r cynllun, ond fel yr â'r gofynion am wybodaeth am gynllunio teulu rhagddynt fe ddaw yn anochel ei bod yn angenrheidiol i gynnal sesiynau ychwanegol sy'n ymdrin â'r math hwn o waith.

Y mae'r gwasanaeth hwn yn ychwanegol at yr hyn a gynigir yn rhad ac am ddim gan feddygon teulu yn y Sir.

Cynhelir y clinigau yn:-

Ysbyty Dolgellau Yr ail ddydd Mercher ar
pedwerydd ddydd Llun yn y
mis o 2 - 4 o'r gloch.

Clinig Isallt, Blaenau Ffestiniog Y dydd Mawrth cyntaf ar
trydydd yn y mis o 6 - 7
o'r gloch.

Yr ail ar pedwerydd ddydd
Mercher yn y mis o 2 - 3
o'r gloch.

Clinigau Lles Babanod

Yr oedd pedwar-ar-ddeg o Glinigau Lles Babanod yn y Sir, a chynhaliwyd 240 sesiynau yn y clinigau hyn yn ystod y flwyddyn. Bydd yr Ymarferwyr Meddygol Lleol yn gweithredu fel Swyddogion Meddygol yn y clinigau hyn. Yn ystod y flwyddyn, cymerodd yr Ymwelydd Iechyd glinig Abergynolwyn drosodd, ac hefyd clinig Camp 'Tonfannau. Parhaodd y nifer a fynychodd y clinigau yn y Sir yn uchel, a bu 1,156 o blant yn bresennol yn ystod y flwyddyn. Dengys nifer y plant a fynychodd bob clinig yn Nhabl XVII.

Tabl XVII

Lleoliad	Nifer y plant a fynychodd am y tro cyntaf yn ystod y flwyddyn			Cyfanrif y rhai a fu yn bresennol
	Wedi ei geni yn 1968	Wedi ei geni yn 1967	Wedi ei geni yn 1963-66	
Aberdyfi.....	7	12	12	90
* Abergynolwyn.....	1	4	7	43
Bala.....	30	22	32	407
Abermaw.....	25	27	24	516
Corris.....	7	14	30	182
* Corwen.....	34	40	48	389
Dolgellau.....	55	40	56	415
Dyffryn Ardudwy.....	5	15	25	148
* Blaenau Ffestiniog...	60	67	96	725
Llan Ffestiniog.....	12	17	38	160
Harlech.....	18	18	32	209
Penrhyndeudraeth.....	25	22	21	398
* Tywyn.....	47	39	18	773
Trawsfynydd.....	21	19	14	202
CYFANRIF:	347	356	453	4,657

* Yn cynwys clinigau Ymwelwyr Iechyd.

Rhoddi'r Fanylion isod ynglyn ar Swyddogion Meddygol a wasanaethodd yn y Clinigau Lles Babanod yn ystod y flwyddyn:-

Abergynolwyn	Dr. H. Francis
Aberdyfi	Dr. T. Tibbott Davies
Bala	Dr. M. P. Jones
Abermaw	Dr. Roger Davies
Corris.. .. .	Dr. R. M. Dobrashian
Corwen.. .. .	Dr. D. G. Roberts
Dolgellau	Dr. R. W. Edwards
Dyffryn Ardudwy	Dr. Roger Davies
Blaenau Ffestiniog.. .. .	Dr. O. G. Jones
Harlech	Dr. L. W. Dias
Llan Ffestiniog	Dr. D. M. Evans
Penrhyndeudraeth	Dr. C. C. M. Watson
Tywyn	Dr. G. Kenneth Davies
Trawsfynydd	Dr. I. W. Griffith.

Camffurfiadau Cynhwynol

Mae'n rhaid i'r Cyngor Sir gyflwyno adroddiad bob mis i'r Cofrestrydd Cyffredinol yn rhoddi manylion am gamffurfiadau cynhwynol mewn genedigaethau byw a marw anedig a sylwyd mewn babanod newydd ei geni. Daw y wybodaeth i'r Awdurdod Iechyd Lleol oddiwrth Gynghorwyr Ysbytai, Meddygon Lleol neu Fydwragedd. Mae 21 wedi ei cofrestru ers 1964.

Cedwir cofrestr o blant sydd y bosibl mewn perygl oherwydd amgylchiadau -

- Genetig - Dallineb, byddardod, etc., yn y teulu.
- Cyn-geni - Rwbela neu glefydau heintus eraill. Anghytundeb gwaed, sensitio rhesws. Gorgyfogi. Gwaedlif cyn-geni. Afiechyd tost yn peri bod eisiau cemotherapeg new law-feddyginiaeth yn y misoedd cyntaf o feichiogrwydd. Perlydrau-X. Afiechyd ar y thiroid. Clefyd siwgr. Tocsemia, ynglyn a beichiogrwydd. Anhawsterau eraill yn ymwneud a beichiogrwydd, e.g. llid yr elwlod. Unryw afiechyd seiciatrig yn ystod beichiogrwydd.

Yn ystod

- y geni - Genedigaeth hir neu anodd. Pwysau baban o dan pedwar pwys, neu feichiogrwydd o lai na thri-deg chwech wythnos. Asfficsia geni. Sugno gwael am hir.

- Wedi geni - Clefyd melyn. Ffitiau. Anhwylder anadlu. Ymosodion glasglwyf. Unryw gamffurfiadau cynhwynol

Ar ddiwedd y flwyddyn yr oedd 216 o blant ar yr rhestr yma.

Gofal am Famau Dibriod a'i plant

Daw yr Ymwelwyr Iechyd, Gweinyddesau Ardal a Bydwragedd a mamau dibriod i fy sylw, a gwneir trefniadau i'r fam gael ei derbyn i Bersham Hall, Wrecsam - cartref i Famau Dibriod. Os yw y plentyn i gael ei fabwysiadu, cynghorir y fam i fynd i gysylltiad ag Ysgrifennydd Cyngor Lles Moesol Esgobaeth Bangor sydd wedi ei chofrestru yn Gymdeithas Fabwysiadu. Wedyn daw y plentyn o dan ofal y Swyddog Plant, a chyflwynir adroddiad yn reolaidd gan yr Ymwelydd Iechyd. Derbyniwyd dwy o famau dibriod i Bersham Hall yn ystod y flwyddyn.

Y cyfradd geni anghyfreithlon yn y Sir yn 1968 oedd 74.54 yn ôl y fil o'r byw a marw anedigion.

Gofal Deintiol Mamau a Phlant Ifanc

Y propaganda mwyaf effeithiol tuag at iechyd deintiol ydyw'r hyn a roddi'r yn ystafell y Deintydd. Daw llawer o famau â phlant o dan oed ysgol gyda hwy pan ddönt â phlant hyn i'r clinigau, ac fe rydd hyn gyfle i roi cyngor ynglyn â deintyddiaeth.

Mae cychwyniad clybiau i Famau Ifanc yn y Sir i'w groesawu. Rhoddwyd dwy anerchiad i'r clybiau hyn yn ystod y flwyddyn.

Yn ôl ystadegau y Weinyddiaeth Iechyd, ond un ymhob pedwar o blant sydd â dannedd perffaith. Y mae un plentyn ym mhob pump gyda cymaint â deg o ddannedd wedi pydru. Yr achos pennaf o'r pydredd hyn i'w cam-fwydo. Rhaid cofio nad yw plentyn yn cael ei eni gyda "dant melys", ond arferiad yw, ac anodd iawn i'w ei dorri unwaith mae wedi ei ffurfio. Nid oes cymaint o "dummies" i'w gweled y dyddiau hyn, ond gwelir ar adegau "dummies" yn cael eu rhoddi mewn siwgr, mel neu hyd yn oed sudd fitamin. Er hynny, mae "poteli bach" yn edrych fel petai ar gynnydd.

Dosbarthiad Bwydydd Gwasanaeth Lles

Dosbarthir Bwydydd Gwasanaeth Lles (Llaeth Sych Gwladol, Oel Iau Cod, Sudd Oren a Tabledi Fitamin A a D) yn y Clinigau Lles a mewn canolfannau eraill yn y Sir. Gwneir y gwaith hyn gan Weithwyr Gwirfoddol ac y mae y cymorth yma yn cael ei werthfawrogi yn fawr iawn.

Dengys y Tabl canlynol cyfanrif y Bwydydd Lles a ddosbarthwyd yn ystod y flwyddyn, ynghyd a ffigyrau y flwyddyn flaenorol.

Tabl XVIII

	Llaeth sych Gwladol	Oel Iau Cod	Tabledi Fitamin A a D	Sudd Oren
	(Tiniau)	(Boteli)	(Pacedi)	(Boteli)
1967	5,542	507	390	5,883
1968	4,779	536	230	5,529

Yn niwedd y flwyddyn, yr oedd 23 o ganolfannau yn dosbarthu Bwydydd Lles (7 Prif Canolfan a 16 is-ganolfannau). Gwelir yn Nhabl XIX faint of fwyd gafodd ei werthu yn ystod y flwyddyn yn y gwahanol ardaloedd.

Tabl XIX

Ardaloedd:	Llaeth Sych Gwladol	Oel Iau Cod	Tabledi Fitamin A a D	Sudd Oren
Dolgellau.....	899	81	28	1176
Penrhyndeudraeth.....	815	68	53	1100
Bala.....	79	42	27	330
Blaenau Ffestiniog...	1073	53	66	713
Abermaw.....	1255	219	19	1005
Tywyn.....	497	27	15	689
Corwen.....	161	46	22	516
CYFANSWM.....	4,779	536	230	5,529

Rhoddi'r enwau a chyfeiriadau y rhai oedd yn dosbarthu Bwydydd Lles ar y 31ain Rhagfyr, 1968 yn y rhestr ganlynol:-

Canolfan	Enw a chyfeiriad y Dosbarthwr	Lle ag Amser y Gwerthiant
<u>Ardal Dolgellau</u>		
Adran Iechyd	Swyddfa'r Sir Dolgellau	Yn y Swyddfa, Bob dydd
Dinas Mawddwy	Mrs. H. Williams Hyfrydle	Yn Hyfrydle, Bob dydd
Corris	Mrs. Williams Chusan	Yr 'Institute' - dydd Mercher cyntaf yn y mis
Fairbourne	Mrs. N. G. Evans 22, Beach Road	Yn 22, Beach Road, Bob dydd
Llwyngwrlil	Mrs. Stubbs 17 Godre'r Gaer	Yn Godre'r Gaer, Bob dydd
Arthog	Miss M. Williams Llythyrdd	Yn y Llythyrdd, Bob dydd
Trawsfynydd	Mrs. K. O'Brian, Ty Gwyn	Yn y Siop, Bob dydd
<u>Ardal Penrhyndeudraeth</u>		
Penrhyndeudraeth	Mrs. Jones Gwynedd Chemist	Yn y Siop, Bob dydd
Penrhyndeudraeth - C.Ll.B.	Mrs. M. Williams Gwynant, 4, Minffordd Road	Yn Neuadd yr Eglwys - Bob yn ail ddydd Mawrth yn y mis
Harlech	Miss J.G.Roberts Ceinion	Yn y Llyfrgell - dydd Llun cyntaf ar trydydd ym mhob mis
<u>Ardal Bala</u>		
Bala	Mrs. G. Williams Awelon	Clinig Hafan - Bob dydd Iau
Llandderfel	Mrs. M. O. Jones Maesrhuddallt	Yn Neuadd yr Eglwys - Bob yn ail ddydd Mawrth
Llanuwchllyn	Mr. Jones Birmingham House	Yn y Siop - Bob dydd
<u>Ardal Blaenau Ffestiniog</u>		
Blaenau Ffestiniog	Mrs. M. Roberts Maesgarnedd	Clinig Isallt - Bob dydd Mawrth a dydd Gwener
<u>Ardal Abermaw</u>		
Abermaw	Mrs. Hughes Green Hill	Yn y Llyfrgell
Abermaw - C.Ll.B.	Mrs. M. Jones 1, Epworth Tce.	Festri Capel Park Road - Bob yn ail ddydd Iau
Dyffryn Ardudwy	Mr. Foxwell Botwnog Stores	Yn y Siop, Bob dydd
Llanbedr	Mr. Gregory Wenallt Stores	Yn y Siop, Bob dydd

Canolfan	Enw a chyfeiriad y Dosbarthwr	Lle ag Amser y Gwerthiant
<u>Ardal Tywyn</u>		
Tywyn	Swyddfa'r Cyngor	Yn y Swyddfa, Bob dydd
Aberdyfi	Mrs. Gladwin 12, Penhelig Tce.	Yn Neuadd yr Eglwys - Trydydd ddydd Mawrth ym mhob mis
<u>Ardal Corwen</u>		
Corwen	Miss Megan Jones Gwelaſon, Maesafallen	Clinig Glaslwyn - dydd Iau cyntaf yn y mis
Llandrillo	Mrs. Roberts The Stores	Yn y Siop, Bob dydd
Gwyddelwern	Mrs. B. Roberts Station House	Yn 'Station House' Bob dydd

Yn y mwyafrif o Glinigau Lles Babanod sydd yn y Sir, mae hefyd fathau arbennig o fwyd babi ar werth i reini sydd wedi eu cynghori i roddi bwydydd fel hyn i'w babanod. Gwerthi'r y bwydydd yma mewn pacau arbennig am bris gostyngol, ac ychwanegir swm bach i gyfarfod y costau gweinyddol.

BYDWREIGIAETH

Cafodd y gwaith bydwreigiaeth ei wneud gan bedair ar bymtheg o Weinyddesau Ardal/Bydwragedd yn ystod y flwyddyn. Ganwyd saith o fabanod yn y cartref yn ystod y flwyddyn; lleihad o dri-ar-ddeg ar y flwyddyn flaenorol.

Bu i 362 o enedigaethau ysbytai neu gartrefi mamolaeth gael eu danfon adref cyn y degfed dydd ar ôl y geni, a gwasanaethodd y Gweinyddesau Ardal/Bydwragedd arnynt yn cynnwys 1,337 o ymweliadau.

Aeth y Gweinyddesau Ardal/Bydwragedd gyda 120 o achosion yn yr ambiwlans i Ysbytai neu Gartrefi Mamolaeth. Dosbarthwyd 38 o ddarpariaethau mamolaeth i Fydwagedd yn ystod y flwyddyn. Defnyddir rhain pan fydd genedigaethau yn y cartref, ac i rai achosion eraill sydd wedi dod adref o Gartrefi Mamolaeth cyn y degfed dydd ar ôl y geni.

Yn ystod y flwyddyn, bu pump Bydwraig ar Gwrs Ychwanegol wedi ei cymeradwyo gan y Fwrdd Canol y Bydwragedd a'i drefnu gan y Coleg Brenhinol y Bydwraeth.

Tabl XX

Nifer y genedigaethau yn y cartref lle y bu y Fydwraig yn gweini o dan drefniadau y Gwasanaeth Iechyd Gwladol		
Y meddyg ddim wedi ei sicrhau	Y meddyg wedi ei sicrhau	Cyfanrif
1	6	7

Gwelir nifer y genedigaethau yn y cartref ymhob dosbarth yn Nhabl III.

YMWELIADAU IECHYD

Cariwyd allan dyletswyddau Ymwelydd Iechyd gan bump o Ymwelwyr Iechyd llawn-amser a deg o Weinyddesau Ardal/Bydwragedd/Ymwelwyr Iechyd yn cynnwys 11,595 o ymweliadau cartref yn ystod y flwyddyn.

Cynhaliwyd Addysg Crefft Mam a dosbarthiadau ymddiddan yng Nghlinigau'r Cyngor Sir. Mae Hyfforddiant Llaesu yn cymryd lle mewn un o glinigau'r Cyngor Sir. Gwneir llawer iawn o'r dysgu yn unigol yn y clinigau a'r cartrefi.

Y Mae'r Ymwelwyr Iechyd yn cydweithredu ar Clinigau Cynllunio Teulu, yn cyfeirio achosion addas ac yn cario allan ymweliadau ychwanegol pan mae'r angen.

Bu Miss M. Wynne Evans, Dirprwy Swyddog Arolygu Gweinyddesau, mewn Cynhadledd Blyneddol ynglŷn â Lles Mamau a Babanod yn ystod y flwyddyn. Mae ymweld, a rhoi cyngor i rai dros 60ain oed yn ran helaeth o waith yr Ymwelwyr Iechyd. Mae cardiau arbennig i gofnodi yr ymweliadau hyn ar gael. Pwysleisir y rhan yma o waith yr Ymwelwyr Iechyd yn fwy o hyd, fel mae ymweliadau i deuluoedd a phlant mewn perygl.

Tabl XXI

ARDAL:	Plant wedi eu geni yn 1968	Plant wedi eu geni yn 1967	Plant wedi eu geni yn 1963 - 66
Aberdyfi.....	15	17	45
Bala.....	70	56	176
Abermaw.....	35	59	109
Blaenau Ffestiniog.	70	76	291
Corris.....	9	12	41
Corwen.....	65	80	280
Dinas Mawddwy.....	12	10	19
Dolgellau.....	50	68	171
Dyffryn Ardudwy....	17	34	89
Ffestiniog a Thrawsfynydd.....	49	74	251
Harlech.....	41	45	77
Penrhyndeudraeth...	46	4	9
Tywyn.....	99	109	252
Cyfanrif.....	578	644	1,810

Achosion eraill a welwyd gan yr Ymwelwyr Iechyd, a'r nifer o ymweliadau.

	<u>Achosion</u>	<u>Ymweliadau</u>
Personau dros 65 oed.....	192	938
Personau yn dioddef oddiwrth anhwylder meddwl.	7	34
Personau wedi ei rhyddhau o ysbyty.....	11	43
Ymholiadau ynglŷn â marwolaethau babanod.....	5	10
Ymholiadau ynglŷn â babanod cynamserol.....	17	154
Plant 'Mewn Perygl'.....	51	309
Cymorthesau Cartref.....	43	407
Teuluoedd mewn perygl.....	15	60
Eraill.....	30	91
CYFANRIF:	<u>371</u>	<u>2,046</u>

Ffenylcetonwria

Mae'r Ymwelwyr Iechyd yn ymgymryd â'r gwaith arferol o archwilio am Ffenylcetonwria. Mae'r afiechyd yma yn effiethio ar ymennydd babanod ifanc iawn, ac os na chaiff sylw, mae'n rhoddi annormalaeth meddyliol tost. Ni ddarganfuwyd un achos yn ystod y flwyddyn.

GWEINYDDU GARTREF

Cariwyd y gwaith yma allan gan ugain o Weinyddesau, deg yn gwneud gwaith cyfunedig o Weinyddu Gartref, Bydwreigiaeth a Ymweliadau Iechyd. Cariodd naw y gwaith cyfunedig o Weinyddu Gartref a Bydwreigiaeth.

Yr oedd dwy yn gwneud y gwaith o Weinyddu Gartref yn unig, yn cael ei cynorthwyo gan un oedd wedi ei chyflogi rhan-amser.

Gwasanaethwyd ar 1,551 o achosion yn cynnwys 35,147 o ymweliadau.

Trefnwyd sgysiau ar faterion professiynol mewn cysylltiad â Choleg Brenhinol y Gweinyddesau. Hefyd trefnwyd amryw Bwyllgor i'r Staff. Mae y darpariaethau a roddir er cysur y cleifion, ac i hwyluso gwaith y Gweinyddesau yn dal i ddatblygu.

Rhoddi'r Tabl XXII y ffigyrau am Weinyddu Gartref yn y gwahanol ddosbarthiadau.

Tabl XXII

DOSBARTH:	Nifer yr achosion a gafodd wasanaeth yn y flwyddyn	Nifer yr achosion oedd o dan 5 oed pan yn cael yr ymweliad cyntaf yn 1968	Nifer yr achosion oedd dros 65 oed pan yn cael yr ymweliad cyntaf yn 1968
Aberdyfi.....	61	2	44
Bala.....	99	1	49
Abermaw.....	80	-	59
Blaenau Ffestiniog.....	270	17	79
Corris.....	59	4	27
Corwen.....	141	5	56
Dinas Mawddwy.....	107	11	43
Dolgellau.....	112	4	47
Dyffryn Ardudwy.....	137	5	65
Celynin.....	97	14	65
Ffestiniog a Trawsfynydd..	119	3	52
Harlech.....	120	3	45
Penrhyndeudraeth.....	113	5	44
Tywyn.....	36	7	37
CYFANRIF:	1,551	81	712
CYFANRIF 1967:	1,615	89	658

GWASANAETH CYMORTH CARTREF

Fel yn y blynyddoedd blaenorol mae Gwasanaeth Cymorth Cartref o dan reolaeth y Swyddog ar Dirprwy Swyddog Arolygu Gweinyddesau, yn gweithredu fel Trefnwyr Cymorth Cartref yn cael ei cynorthwyo yn achlysurol gan yr Ymwelwyr Iechyd ar Gweinyddesau Ardal/Bydwragedd, gyda chymorth gweinyddol gan y Gweithwyr Ysgrifennyddol. Mae y Cymorthesau Cartref wedi gwneud gwaith gwerthfawr yn ystod y flwyddyn.

Bu lleihad bychan yn nifer y rhai oedd yn cael Cymorth yn ystod y flwyddyn, ac yr oedd y mwyafrif o'r achosion a gynorthwywyd dros 65ain oed. Gweithio rhan-amser mae y Cymorthesau Cartref ac mae hyn yn golygu llawer o waith cyflogi, trefnu ac arolygu. Er trwm y gwaith, mae y gwasanaeth yn werthfawr gan ei bod yn rhoddi cymorth i rhai sydd angen, gan fod llawer yn medru mwynhau cysur eu cartref, gan fod y derbynnwyr yn ddiolchgar. O safbwynt y Swyddogion a'r Staff, mae boddlonrwydd y gwaith yn wobwr.

Bu peth anhawster i gyflogi gweithwyr mewn rhai ardaloedd yn ystod tymor yr haf, ond mae pob ymdrech yn cael ei wneud i sicrhau nad oedd gwir galedi yn digwydd. Mewn ychydig achosion yr oedd anhawster yn codi oblegid personoliaeth yr ymgeisydd.

Gorchfygwyd problem trafnidiaeth trwy heirio ceir neu roi caniatad i'r Cymorthesau Cartref ddefnyddio eu ceir eu hunain pan fydd hyn yn hollol angenrheidiol.

Yn ystod y flwyddyn bu Mrs. E. Owen, Swyddog Cymorth Cartref yn bresennol mewn Cynhadledd i Drefnwyr Cymorth Cartref.

Mae nifer a dosbarth yr achosion a gafodd Cymorth Cartref yn ystod y flwyddyn yn y Tabl canlynol:-

	Cymorth Cartref i gartrefi personau -					Cyfanrif
	65 oed neu trosodd ar yr ymweliad cyntaf yn 1968	O dan 65 oed ar yr ymweliad cyntaf yn 1968				
		Salwch Parhaol a darfodedigaeth	Anhwylderau meddwl	Mamolaeth	Eraill	
Nifer o achosion	215	27	3	1	19	265

ATAL-HEINTIO A BRECHIAD

Brechiad rhag y Frech Wen

Y meddygon Lleol sydd yn Brechiadu rhag y Frech Wen, ac fe ddengys y Tabl canlynol nifer y plant o dan 15 oed a gafodd frechiad yn ystod y flwyddyn

Tabl XXIII

Oedran ar ddydd y Brechiad	Brechiadau Cyntaf	Ad-frechiadau
0-12 mis.....	13	-
1 blwydd.....	136	1
2- 4 blwydd.....	54	5
5-15 oed.....	14	39
CYFANRIF:	217	45

Mae y ffigyrau uchod yn cymharu gyda ffigyrau 1967 o 256 Brechiadau Cyntaf a 19 o Ad-frechiadau.

Imiwniad rhag y Difftheria, Y Pâs a Tetanws.

Mae Imiwnio babanod rhag Difftheria, Y Pâs a Tetanws trwy gyfrwng pigiad triphlyg (cwrs o dri phigiad yn rhoddi diogelwch cyfamserol rhag y tri afiechyd). Gwnaed y gwaith yma yn y Clinigau Lles Babanod.

Dengys y Tablau canlynol nifer y plant a gafodd eu diogelu rhag yr afiechydon hyn yn ystod y flwyddyn.

Tabl XXIV

DOSBARTH:	Nifer y plant a gafodd y cwrs cyntaf							
	1968	1967	1966	1965	1961-64	1951-60	Eraill	Cyfanrif
Dosbarthiadau Dinesig:								
Bala.....	6	18	1	-	1	-	3	29
Abermaw.....	9	23	-	-	-	-	-	32
Dolgellau.....	5	10	1	-	6	-	-	22
Ffestiniog.....	22	29	4	2	13	-	-	70
Tywyn.....	27	51	15	-	1	-	-	94
Dosbarthiadau Gwledig:								
Deudraeth.....	13	51	2	1	3	3	1	74
Dolgellau.....	12	59	2	3	4	2	3	85
Edeirnion.....	5	28	2	1	-	1	1	38
Penllyn.....	5	14	2	-	-	1	-	22
CYFANRIF:	104	283	29	7	28	7	8	466

Tabl XXV

DOSBARTH:	Nifer y plant a gafodd eu hail imiwnio							
	1968	1967	1966	1965	1961-64	1951-60	Eraill	Cyfanrif
Dosbarthiadau Dinesig:								
Bala.....	-	-	2	1	8	-	-	11
Abermaw.....	-	-	1	1	17	24	36	79
Dolgellau.....	-	-	-	-	10	-	-	10
Ffestiniog.....	-	-	1	4	51	5	-	61
Tywyn.....	-	-	7	1	25	1	1	35
Dosbarthiadau Gwledig:								
Deudraeth.....	-	-	1	2	32	3	14	52
Dolgellau.....	-	2	4	5	53	28	44	136
Edeirnion.....	-	1	-	-	9	1	-	11
Penllyn.....	-	-	-	-	14	4	3	21
CYFANRIF:	-	3	16	14	219	66	98	416

Imiwnio rhag Parlys y Plant

Daliwyd i gario allan yn ystod y flwyddyn y trefniadau o imiwnio plant ag oedolion rhag Parlys y Plant gan Feddygon Lleol.

Rhoddi'r manylion yn y Tabl canlynol o nifer y personau a gafodd eu diogelu rhag y Parlys.

Tabl XXVI

DOSBARTH:	Nifer o bersonau a gafodd gwrs o dair chwistrelliad							
	1968	1967	1966	1965	1961-64	1951-60	Eraill	Cyfanrif
Dosbarthiadau Dinesig:								
Bala.....	7	10	4	-	5	-	1	27
Abermaw.....	12	8	2	-	3	-	2	27
Dolgellau.....	-	2	-	-	-	-	-	2
Ffestiniog.....	45	28	6	1	-	-	1	81
Tywyn.....	16	35	16	-	-	-	-	67
Dosbarthiadau Gwledig:								
Deudraeth.....	13	39	6	4	4	-	1	67
Dolgellau.....	27	22	7	1	2	-	-	59
Edeirnion.....	14	32	4	1	-	-	-	51
Penllyn.....	7	7	5	-	2	-	-	21
CYFANRIF:	141	183	50	7	16	-	5	402

Yn ychwanegol, rhoddwyd y nifer canlynol o chwistrellau cyfnerthol:-

Blwyddyn Geni	Nifer gafodd chwistrellau cyfnerthol
1968	-
1967	-
1966	3
1965	8
1961-1964	238
1951-1960	19
Eraill	10
CYFANRIF:	278

DEDDF MEITHRINFYDD A GOFALAETH PLANT, 1948

Cofrestrwyd adeiladau gan y Cyngor Sir yn Nolgellau yn unol â Rhan 2 o'r Ddeddf uchod.

Staff

Apwyntiwyd Mr. R. L. Law yn Swyddog Ambiwylans y Sir a dechreuodd ei waith ar y 1af Ebrill, 1968.

Gyrrwyr Gofalus

Derbyniodd tri-ar-ddeg o yrrwyr ambiwlans llawn-amser y wobwr am yrrwyr gofalus oddi wrth y Gymdeithas Frenhinol i Rwystro Damweiniau.

Cerbydau Newydd

Yn ystod y flwyddyn derbyniwyd tair ambiwlans newydd i gymryd lle rhai hen sef:-

Un Ambiwylans "Lomas Junior" ar "Chassis Austin Gipsy"

Un Ambiwylans "Lomas Junior" ar "Chassis B.M.C. 250 J.U".

Un Ambiwylans "Appleyard" ar "Chassis B.M.C. 250 J.U".

Celfi

Derbyniwyd tair peiriant adfywhau "Stephenson Minuteman" yn ychwanegol. Mae yn awr ddeg ambiwlans yn cynnwys y peiriant yma.

GORSAF:	Cyfanrif y Cerbydau	Gerbydau Eistedd	Gyrrwyr Llaw- Amser	Gyrrwyr Rhan- Amser	Achosion Streetsier	Achosion Eistedd	Cyfanrif Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd
Dolgellau - Ambiwlans..... Cerbyd Eistedd.....	4 -	- 1	5 -	- -	430 12	2,264 1,462	2,694 1,474	885 403	60,391 35,092
Blaenau Ffestiniog Ambiwlans..... Cerbyd Eistedd.....	3 -	- 1	4 -	- -	553 2	2,733 1,709	3,286 1,711	1,056 312	61,278 22,146
Penrhyndeudraeth..	1	-	1	-	130	1,022	1,152	280	23,617
Corwen.....	2	-	2	-	58	1,664	1,722	471	26,398
Bala.....	2	-	2	-	137	1,579	1,616	474	32,399
Abermaw.....	1	-	-	1	172	1,420	1,592	401	29,367
Tywyn.....	1	-	-	1	247	2,063	2,310	492	30,410
CYFANRIF:	14	2	14	2	1,741	15,916	17,557	4,774	321,098

CERBYDAU EISTEDD WEDI EU CYFLOGI

1966			1967			1968		
Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd	Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd	Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd
367	163	4,755	751	321	9,940	1,852	994	24,288

Cyfanrif yr achosion, siwrneiau a milltiroedd yn ystod 1968 a wnaed gan gerbydau y Cyngor Sir a Cherbydau Eistedd wedi eu cyflogi, ynghyd â ffigyrau cymharol am 1966 a 1967

	<u>1966</u>	<u>1967</u>	<u>1968</u>
Cyfanrif Achosion.....	20,047	19,630	19,409
Cyfanrif Siwrneiau.....	5,197	5,013	5,768
Cyfanrif Milltiroedd.....	326,892	333,805	345,386

Cleifion a gludwyd i ysbytai a threfydd pell :-

Cyrchfan	Nifer yr Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd	Gorsaf Ambiwllans
Birmingham	3	2	536	Dolgellau
Birmingham	1	1	374	Tywyn
Penybont-ar-Ogwr	1	1	262	Dolgellau
Caerdydd	5	4	1,217	Dolgellau
Caerdydd	1	1	320	Tywyn
Caerfyrddin	13	10	1,918	Dolgellau
Henffordd	1	1	246	Dolgellau
Kidderminster	1	1	183	Dolgellau
Lerpwl	119	46	7,658	Blaenau Ffestiniog
Lerpwl	149	63	10,165	Dolgellau
Lerpwl	19	12	1,546	Bala
Lerpwl	15	7	799	Corwen
Lerpwl	24	9	1,629	Penrhyndeudraeth
Llanelli	1	1	235	Tywyn
Llantrisant	4	1	268	Dolgellau
Llundain	3	3	1,292	Dolgellau
Manceinion	12	8	1,600	Dolgellau
Manceinion	8	5	1,218	Blaenau Ffestiniog
Manceinion	4	2	328	Bala
Manceinion	9	4	565	Corwen
Manceinion	2	1	226	Penrhyndeudraeth
Newcastle-under-Lyme	1	1	257	Dolgellau
Prescot	1	1	179	Blaenau Ffestiniog
Prescot	2	1	125	Corwen
Southport	4	2	410	Dolgellau
Stoke-on-Trent	2	2	396	Dolgellau
Abertawe	13	7	1,747	Dolgellau
Talgarth	1	1	178	Dolgellau
Caerfyrddin	2	2	418	Tywyn
CYFANRIF:	421	200	28,195	

Achosion a gludwyd gan Wasanaeth Ambiwylans Meirionnydd ar ran awdurdodau eraill yn ystod 1968.

Awdurdod	Achosion Stretsier	Achosion Eistedd	Cyfanrif Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd	
					Stretsier	Eistedd
Cyngor Sir Gaernarfon.....	-	11	11	11	-	402
Cyngor Sir Ddinbych.....	-	2	2	2	-	140
	-	13	13	13	-	542

Achosion o Sir Feirionnydd a gludwyd gan Awdurdodau eraill yn ystod 1968

Cyngor Sir Ddinbych.....	2	2	4	4	145	149
Cyngor Sir Drefaldwyn.....	3	1	4	4	131	6
	5	3	8	8	276	155

Cyfanrif yr achosion a gludwyd gan gerbydau y Cyngor Sir, cerbydau eistedd wedi eu cyflogi ac awdurdodau eraill.

	<u>1966</u>	<u>1967</u>	<u>1968</u>
Achosion.....	20,072	19,679	19,430
Siwrneiau.....	5,222	5,151	5,789
Milltiroedd.....	328,102	335,753	346,359

Cyffredinol

Gweithredodd y gwasanaeth yn foddhaol yn ystod y flwyddyn, ac fel y daeth yn fwy adnabyddus i Feddygon, Gweithwyr Cymdeithasol a llawer o unigolion a chyfryngau eraill a oedd mewn sefyllfa i ddod ag achosion i'n golwg, bu ychwaneg o alw ar ein adnoddau. Ym mis Medi, cafodd y Swyddog Lles Meddwl a oedd dan hyfforddiant ei gefnogi i gwrs llawn-amser mewn gwaith cymdeithasol yng Nghaerdydd. Yr un amser, oherwydd cynnydd ar y gwasanaeth i rai yn eu cartrefi, cynyddodd y Cyngor Sir y gwasanaeth drwy benodi un Swyddog Lles Meddwl ychwanegol, gan ddal ymlaen gyda gwasanaeth digonol yn ystod absenoldeb y Swyddog Lles Meddwl a oedd yn cael ei hyfforddi, a thrwy hynny sicrhau datblygiad yn y gwasanaeth ar ôl iddo ddychwelyd yn 1969.

Nodwedd calonogol o'r gwaith oedd y cynnydd yn ymwybod y cyhoedd i broblemau personau Is-normal eu Meddyliau, a phersonau Sâl eu Meddwl, ac hefyd y cymorth a'r gefnogaeth a gafwyd fan lawer o unigolion a chymdeithasau yng ngweithgareddau y Canolfannau Hyfforddi'r Ifanc ac Hyfforddi'r Oedolion. Yn arbennig felly yn narpariaeth cronfa ariannol a chyfleusterau i bartïon a gwibdeithiau, sydd yn cael eu mwynhau gan y plant ar hyfforddwyd fel y'i gilydd, ac sydd yn cyfrannu gryn lawer i'w hyfforddiant ac i'w tyfiant cymdeithasol, ac hefyd i'w hapusrwydd.

Bu cydweithrediad yn ystod y flwyddyn rhwng yr Ymgynghorwr mewn Is-normaledd, Ysbyty Dinbych, Gwasanaeth Cyfarwyddo Plant, Meddygon Teuluol, a chyfryngau gwirfoddol Iechyd a Lles a chyfryngau cyfreithiol eraill.

Personau Is-Normal Eu Meddyliau

Plant

Yn ystod y flwyddyn gweithredodd y Ganolfan Hyfforddi'r Ifanc yn Abermaw yn llwyddiannus, a thuag at ddiwedd y flwyddyn bu gwelliant trwy gael ystafell ychwanegol. Ym mis Gorffennaf bu'r Arolygwr Cynorthwyol yn llwyddiannus ar ôl cwblhau cwrs dwy flynedd i Athrawon Plant dan Anfantais a dychwelodd i'r ganolfan fel Arolygwr Cynorthwyol cymwys. Yn ystod y flwyddyn daeth yn amlwg fod problemau arbennig mewn canolfan fechan fel hon, sydd yn paratoi ar gyfer anghenion plant dan anfantais yn y Sir, ac yn fwyaf arbennig problemau ynglŷn â gofal ag hyfforddian oherwydd ei bod yn anodd i ddwy arolyges ymgymryd a'r gwaith yn llwyddiannus. Rhoddwyd pob ystyriaeth i hyn, ac ym mis Hydref penodwyd yr Arolygwr Cynorthwyol tros dro, person gyda phrofiad mawr yn y gwaith yma, yn Arolygwr Cynorthwyol llawn amser, ac felly yr oedd y staff yn cynnwys Arolygwr, a Arolygwyr Cynorthwyol a oedd yn athrawon cymwys i ddysgu plant dan Anfantais ac hefyd ail Arolygwr Cynorthwyol gyda phrofiad ond yn ddi-drwydded.

Fel yn y blynyddoedd blaenorol, ymwelodd Ymgynghorwr mewn Is-normaledd â'r Ganolfan i archwilio'r plant, ac i drafod datblygiad a dyfodol y plant gyda'u rhieni. Hefyd, cynhaliodd yr Ymgynghorwr glinigau lle gwelodd blant dan Anfantais o dan oed ysgol, i drafod eu gofal a'u rhagolygon am hyfforddiant, ac unrhyw broblemau eraill gyda'u rhieni.

Yr oedd deg o blant yn mynychu'r Ganolfan ar ddiwedd y flwyddyn, ac hefyd yr oedd pedwar o blant Sir Feirionnydd yn preswyllo mewn uned arbennig yn Ysbyty Eryri. Mae'r plant hyn yn cael archwiliad ac hyfforddiant arbennig, a byddant yn dychwelyd at eu rhieni ar ddiwedd eu triniaeth.

Oedolion

Bu'r Ganolfan Ddyddiol i Oedolion Is-normal yn Llwyn View yn llwyddiannus iawn, ac ym mis Ebrill ychwanegwyd o dri diwrnod i bump diwrnod yr wythnos, ac i gynnwys dynion yn ogystal â merched. Erbyn diwedd y flwyddyn yr oedd pedwar o ddynion a thair merch o wahanol adrannau o'r Sir yn mynychu'n ddyddiol, ac 'roedd hefyd wyth o Ysbyty Llwyn View yn mynychu'r Ganolfan, y cyfan yn gwneud dosbarth amrywiol a byw, gan ymgymryd â gweithgareddau amrywiol, a derbyniasant fudd mawr o'r gwaith a'r hyfforddiant cymdeithasol. Mae'r Ganolfan dan ofal Arolygwr llawn-amser, sydd wedi cael cymorth mawr gan Weithwyr Gwirfoddol, ac mae brawf fod gwerth mewn Gweithwyr Gwirfoddol mewn cynlllyn fel hyn.

Parhawyd i daro golwg cyfeillgar ar oedolion is-normal eu meddyliau a drigai yn eu cartrefi. 'Roedd y rhan fwyaf o'r rhain yn rhan o gymdeithas a llawer ohonynt yn gwneud gwaith syml ar ffermydd. Yr oedd rhai achosion o is-normaledd llym yn cael eu gofalu amdanynt yn eu cartrefi, yn arbennig rhai angen cefnogaeth helaeth arnynt, ac lle 'roedd achos o hyn trefnwyd lle iddynt dros dro mewn ysbyty.

Personau Sâl ei Meddwl

Parhaodd hanes am bersonau sâl eu meddyliau i ddod i'r Adran o amryw fannau; y brif fan yw Seiceiatryddion, ar ôl iddynt ryddhau cleifion o ysbytai neu glinigau, ond mae fwyfwy yn dod i'n sylw oddi wrth Feddygon Lleol, ac hefyd yr Heddlu, Swyddogion y Weinyddiaeth Nawdd Chymdeithasol a Gweithwyr Cymdeithasol o Swyddfeydd eraill. Mewn llawr achos o saldra meddwl nid oes angen mynd ar claf i ysbyty, ond mae'n bosibl eu trin yn llwyddiannus mewn clinigau seiciatrig. Ond lle mae angen mynedfa i ysbyty, mae y mwyafrif yn mynd yn wirfoddol, ac ond mewn ychydig o achosion mae angen gorfodaeth.

Mae'r broblem o gael gwaith addas, neu yn wir unryw waith i bersonau sâl eu meddyliau, yn anodd iawn yn yr ardal yma, er eu bod wedi parhau i dderbyn cydweithrediad o'r adran Cyflogi a Chynhyrchu, a Swyddog Ail-Sefydlu yr Analluog. Mewn rhai achosion mae'r Cyngor Sir wedi trefnu i bersonau fynd i Westy yn Sir y Flint lle mae'r claf yn byw i mewn ac yn mynd allan i weithio nes y caiff le mewn llety. Gwnaed trefniadau i un person fynychu Canolfan Hyfforddi'r Oedolion yn Sir Gaernarfon yn ddyddiol.

Ystadegau

Dengys y tablau canlynol y nifer a gafodd eu derbyn i Ysbyty Dinbych, nifer yr achosion a gyfeiriwyd i'r Adran Iechyd ynghyd â rheswm dros eu cyfeirio:

Cleifion Sâl êu Meddyliau a dderbyniwyd i'r Ysbyty yn ystod 1968 o dan Ddeddf

Iechyd Meddwl 1959

	<u>Gwryw</u>	<u>Benyw</u>	<u>Cyfanrif</u>
O dan Adran 5 (Anffurfiol)	41	61	102
O dan Adran 25 (Dan Sylw)	-	-	-
O dan Adran 29 (Argyfwng - o dan Sylw)	13	9	22
O dan Adran 26 (Triniaeth)	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>
CYFANRIF:	55	72	127
Cleifion a gafodd eu rhyddhau o'r ysbyty	53	66	119
Cleifion a fu farw mewn ysbyty	3	5	8

Achosion a ddaeth i sylw yr Adran Iechyd

Gan y Meddygon Teulu	4	2	6
Gan Ysbytai (a) yn dilyn rhyddhad	4	5	9
(b) yn dilyn presenoldeb yng Nghlinic Cleifion- Amhreswyl	2	9	11
Gan yr Heddlu	1	-	1
Gan Eraill	<u>9</u>	<u>17</u>	<u>26</u>
CYFANRIF:	<u>20</u>	<u>33</u>	<u>53</u>

Darfodedigaeth

'Roedd yr achosion newydd a hysbyswyd yn 1968 o gwmpas hanner y nifer a hysbyswyd yn 1967 (7 i'w gymharu â 13). Yn ystod y flwyddyn, tynnwyd 26 o enwau oddiar y cofrestr, hyn yn tynnu y cyfanswm i lawr i 175. Lle mae angen, ac ar gais Ffisigwr y Frest, mae'r Awdurdod Iechyd Lleol yn rhoddi maeth ychwanegol i achosion yn dioddef o'r Darfodedigaeth. Mae'r cleifion hyn yn cael ymweliadau gan yr ymwelwyr Iechyd, ac yn derbyn cyngor ynglŷn â chysylltiadau, ac ynglŷn â mesurau arbedadwy. Hwyrach y bydd y Tabl canlynol o ddiddordeb er mwyn cymharu y ffigyrau presennol gyda'r rhai am y deng mlynedd blaenorol.

Tabl XXVII

Blwyddyn	Poblogaeth	Nifer yr achosion a gofrestrwyd yn y flwyddyn	Cyfanrif y Marwolaethau o'r Darfodedigaeth.	Cyfradd Marwolaethau o'r Darfodedigaeth yn ôl y fil o'r boblogaeth
1959	38,600	47	4	0.10
1960	39,140	39	10	0.25
1961	37,740	35	5	0.13
1962	38,360	26	4	0.10
1963	38,390	19	8	0.20
1964	38,870	28	10	0.25
1965	38,870	28	8	0.21
1966	37,750	16	9	0.24
1967	37,710	13	4	0.11
1968	37,530	7	4	0.11

Oherwydd y lleihad yn y nifer o achosion yn cael eu darganfod yn ôl y fil o'r boblogaeth oedd yn mynychu yr Uned Radiograffi yn y Sir yn gyffredinol, tynnwyd yr unedau teithio o wasanaeth rheolaidd. Ffaith arall a gyfrannodd i'r penderfyniad yma, oedd fod Meddygon Lleol yn rhwydd i anfon cleifion i'r ysbyty am belydrau-x o'r frest. Er hynny, mae'r Uned ar gael at wasanaeth arbennig yn y Sir.

Tabl XXVIII

Dengys y Tabl canlynol, nifer yr achosion a hysbyswyd yn ystod y flwyddyn, ac hefyd nifer y marwolaethau o'r Darfodedigaeth.

DOSBARTH:	ACHOSION NEWYDD				MARWOLAETHAU			
	Anadlol		An-anadlol		Anadlol		An-anadlol	
	G	B	G	B	G	B	G	B
Sir Feirionnydd.....	4	3	-	-	3	-	-	1
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	3	1	-	-	1	-	-	-
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	1	2	-	-	2	-	-	1
Dosbarthiadau Dinesig:								
Bala.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Abermaw.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Ffestiniog.....	3	1	-	-	1	-	-	-
Tywyn.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Dosbarthiadau Gwledig:								
Deudraeth.....	-	-	-	-	1	-	-	1
Dolgellau.....	-	2	-	-	1	-	-	-
Edeirnion.....	1	-	-	-	-	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabl XXIX

OEDRAN:	ACHOSION NEWYDD				MARWOLAETHAU			
	Anadlol		An-anadlol		Anadlol		An-anadlol	
	G	B	G	B	G	B	G	B
0 -	-	-	-	-	-	-	-	-
1 -	-	-	-	-	-	-	-	-
2 -	-	-	-	-	-	-	-	-
5 -	-	-	-	-	-	-	-	-
10 -	-	-	-	-	-	-	-	-
15 -	-	-	-	-	-	-	-	-
20 -	-	-	-	-	-	-	-	-
25 -	-	-	-	-	-	-	-	-
35 -	-	-	-	-	-	-	-	-
45 -	2	-	-	-	-	-	-	-
55 -	1	-	-	-	-	-	-	1
65 -	1	2	-	-	3	-	-	-
75 -	-	1	-	-	-	-	-	-
CYFANRIF:	4	3	-	-	3	-	-	1

Tabl XXX

Dengys y Tabl canlynol nifer yr achosion oedd ar y cofrestr ar ddiwedd y flwyddyn:-

DOSBARTH:	ANADLOL		AN-ANADLOL	
	Gwryw	Benyw	Gwryw	Benyw
Dosbarthiadau Dinesig:				
Bala.....	3	1	-	-
Abermaw.....	2	2	-	1
Dolgellau.....	8	9	-	-
Ffestiniog.....	49	15	2	5
Tywyn.....	4	5	-	1
Dosbarthiadau Gwledig:				
Deudraeth.....	19	8	2	2
Dolgellau.....	14	8	-	3
Edeirnion.....	8	3	1	-
Penllyn.....	-	-	-	-
CYFANRIF:	107	51	5	12
CYFANRIF - 1967:	121	56	10	14

Buchfrechiadau B.C.G.

Rhoddwyd cyfle i rieni yn y Sir unwaith eto i fuchfrechu eu plant l3eg oed yn erbyn y ddarfodedigaeth. Er pob ymdrech i gael cymaint ag oedd yn bosibl i gytuno, bu'r ymateb yn llai nag y flwyddyn cynt. Dengys lleihad yn ôl y cant o'r adwaith cadarnhaol i'w gymharu â'r blynyddoedd blaenorol ond eglurir y gwahaniaeth hyn yn y ffigyrau oherwydd y newid yn y dull o gofnodi. Cynt, 'roedd plant oedd eisoes wedi cael eu buchfrechu yn cael eu cynnwys.

Dengys y Tabl isod y nifer o blant a gafodd brawf croen; y nifer yn ôl y cant o adweithwyr cadarnhaol; y nifer nacaol a'r nifer a gafodd frechiad.

Tabl XXXI

Blwyddyn	Nifer gafodd prawf croen	Nifer y rhai cadarnhaol	% Adwaith cadarnhaol	Nifer y rhai nacaol	Nifer y rhai a fuchfrechwyd
1965	650	100	15.4	550	246
1966	344	34	10.0	280	278
1967	434	65	14.9	343	343
1968	395	24	6.1	352	352

Mae Ffisigwyr y Frest yn buchfrechu plant sydd mewn cysylltiad ag achosion yn dioddef o'r Darfodedigaeth. Rhoddwyd y prawf croen i 96 o blant yn ystod y flwyddyn, ac fe brofwyd fod 52 o rhain yn gadarnhaol. O'r 43 oedd yn nacaol, cafodd 37 ei buchfrechu yn llwyddiannus.

Gwasanaeth Triniaeth Traed

Mae cynllun y Cyngor, a gymerwyd trosodd gan Gyngor Gwlad Meirion yn 1960, yn parhau i weithredu yn foddhaol. Yn niwedd y flwyddyn, yr oedd pedwar Triniwr Traed rhan-amser. Yr oedd tri yn rhannau Gogleddol a Deheuol y Sir yn cael eu cyflogi gan y Cyngor Sir, a'r un yn y rhannau Dwyreiniol yn cael ei gyflogi drwy gyfrwng Cyngor Gwlad Meirion.

Caiff y grwpiau canlynol gymryd mantais o'r gwasanaeth yma:-

- (a) Pensiynwyr Henoed;
- (b) Mamau'n Disgwyl;
- (c) Personau dan anfantais corfforol.

Talwyd ymweliadau i gartrefi rhai achosion pan oedd y Meddygon Cartref yn tystio fod y claf yn analluog oherwydd ei iechyd i fynd i'r clinig. Fe roddi'r y driniaeth yma i'r claf am ddim cost ychwanegol.

Fe welir manylion am y gwasanaeth yma yn Nhabl XXXII, ynghyd a ffigyrau am y flwyddyn flaenorol.

Tabl XXXII

Blwyddyn	Nifer yr achosion a gofrestrwyd	Nifer y triniaethau a roddwyd	Nifer yr ymweliadau i'r cartrefi
1967	112	1680	233
1968	105	1969	387

Heintiau Gwenerol

Cynhelir clinig yn wythnosol ym Mlaenau Ffestiniog gan Arbenigwr ar Afiechydon Gwenerol o Fangor, ac mae personau sydd yn dioddef o heintiau gwenerol yn cael triniaeth mor fuan ag sydd yn bosibl.

Nifer yr achosion newydd a gafodd driniaeth yn ystod 1968 oedd:-

Hadlif	1
Cyflyrau Eraill	3
	<u>4</u>

Deillion

Nifer y deillion ar y cofrestr ar ddiwedd y flwyddyn:-

Dosbarthiad Oed	Gwryw	Benyw
0 dan 16	1	-
16 - 29	-	1
30 - 49	3	4
50 - 64	15	6
65 - 79	14	22
80 +	10	41
Cyfanrif:	43	74

Cofrestr y Deillion a'r rhai rhannol ddall

Tabl XXXIII

	Achos y gwendid			
	"Cataract"	"Glaucoma"	"Retrolental Fibroplasia"	Eraill
Nifer yr achosion a gafwyd ei cofrestru yn ystod y flwyddyn:-				
(a) Dim triniaeth wedi ei gymeradwyo.	7	1	-	7
(b) Triniaeth wedi ei gymeradwyo (Meddygol, Llawfeddygol, Yn ymwneud ar golwg)	8	3	-	2

Yr oedd 11 o farwolaethau yn ystod y flwyddyn.

Ni adroddwyd un achos o "ophthalmia neonatorum" neu "retrolental fibroplasia" yn ystod y flwyddyn.

DEDDF BWYD A DRYGIAU, 1955

Mae y Prif Arolygwr Pwysau a Mesurau yn adrodd yr ystadegau canlynol:-

(a) Safon Cyfansoddiad

	Samplau			Llygredig neu ddim yn cyrraedd y safon			Natur y Llygredigaeth neu'r Afreoleidd-dra	Manylion ynglŷn â samplau amhur	
	Ffur-fiol	Anffur-fiol	Cyf-anrif	Ffur-fiol	Anffur-fiol	Cyf-anrif		%Braster	% S.N.B.
Llefrith	103	204	307	11	-	11	(1) 5.8% dwr ychwanegol (2) 8.2% dwr ychwanegol (3) 4.7% dwr ychwanegol (4) 4.7% dwr ychwanegol (5) 6.6% yn ddiff. mewn brasder 3.5% yn ddiff. mewn S.N.B. (6) 4.7% yn ddiff. mewn S.N.B. (7) 3.5% yn ddiff. mewn S.N.B. (8) 10 % yn ddiff. mewn brasder (9) 16.6% yn ddiff. mewn brasder (10) 10 % yn ddiff. mewn brasder 2.3% yn ddiff. mewn S.N.B. (11) 13 % yn ddiff. mewn brasder	3.6 4.2 2.9 2.9 2.8 3.4 3.1 2.7 2.5 2.7 2.6	8.0 7.8 8.1 8.1 8.2 8.1 8.2 9.0 8.9 8.3 9.0
Llefrith	3	-	3	-	-	-			

(b) Safon Biolegol

Nifer y samplau a gafwyd ei harchwilio	Nifer y samplau a oedd yn gadarnhaol		Samplau Gwartheg Unigol
	Meicrob y Darfodedigaeth	Meicrob Erthyliad Heintus	
239	-	3	37

(c) Safon Bacteriolegol (Rheol Llefrith (Dynodiad Arbennig) 1963)

Dosbarth y Llefrith	Nifer o samplau a brofwyd	Prawf Priodol	Nifer y samplau		
			Pasiwyd	Methwyd	Ofer
Pasteureiddio	242	Phosphad	241	1	-
		Methyl Glas	239	3	-
Diheintiedig	10	Tyrfu	10	-	-
Heb ei drin	212	Methyl Glas	203	9	-
Triniaeth Gwres eithafol	1	Cyfrif Casgliadau	1	-	-

(d) Antibiotigau

Nifer o samplau a brofwyd	Nifer o samplau a oedd yn nacaol	Nifer yn samplau yn dangos canlyniadau cadarnhaol
72	72	-

Tai i'r Hanoed

Cynlluniau Tai a gymeradwywyd am Grantiau:-

Dosbarth Gwledig Dolgellau	-	1 Fflat Llawr Uchaf, Swyn-y-Nant, Bontddu. 2 Fflat Llawr Uchaf, Godre'r Gaer, Llwyngwrl. 1 Fflat Llawr Uchaf, Fflat Maesteg, Pennal.
Dosbarth Dinesig Tywyn	-	16 byngalo, Cae Penygelli a Ffordd Frankwell/Ffordd Cadfan, Tywyn.
Dosbarth Gwledig Edeirnion	-	4 byngalo, Carrog 4 byngalo, Gwyddelwern 4 byngalo, Corwen

Cyflenwad Dwr Gwledig a Chynlluniau Garthion

Bu i'r cynlluniau canlynol gael eu hystyried a'u cymeradwyo gan y Cyngor am grantiau yn ystod y flwyddyn:-

Dosbarth Gwledig Deudraeth

Cynllun Ymestyniad Garthion Pant

Bwrdd Dŵr Meirion

Cynllun cyflenwad dwr i Landecwyn:

Cynllun Ymestyniad Tynyberllan.

I N D E X

	<u>Pages</u>
Ambulance Service	78 - 81
Ante-Natal and Post Natal Clinics	65
Area of County	53
Associated Officers of the County Council	52
B.C.G. Vaccination	87
Births	55 - 56
Blind Persons	88
Cancer	62 - 63
Care of the Unmarried Mothers and their children.	67
Child Welfare Clinics	66
Chiropody Service	87
Congenital Malformations.	67
County Medical Officer of Health's introduction.. .. .	48
Deaths	59 - 61
Dental Care of Mothers and Young Children	67
Distribution of Welfare Foods	68 - 70
Exfoliative Cytology.	65
Family Planning Clinics.. .. .	65
Food and Drugs	89
Health Committee.	49
Health Visiting Service.. .. .	72
Home Help Service	74
Home Nursing Service	73
Housing for the Elderly.. .. .	90
Illegitimate Births.. .. .	56
Immunisation and Vaccination.	75 - 77
Infant Mortality.	57
Infectious Diseases.. .. .	64
Mental Health Service	82 - 84
Midwifery Service	71
Mothercraft Classes.. .. .	65
Nurseries and Child Minders Act 1948.	77
Population of County.	53 - 54
Scheme for Water Supplies and Sewerage	90
Staff of Health Department	50 - 52
Statistics.. .. .	53
Still Births	58
Tuberculosis	85 - 86
Venereal Disease	88

To: The Chairman, Aldermen and Councillors
of the Merioneth County Council.

Mr. Chairman, Ladies and Gentlemen,

I have the honour to submit the Annual Report for the year ended 31st December, 1968.

It is with great regret that I have the duty to record the passing of Alderman Lewis Williams, the Chairman of the Health Committee. His ready smile and wise advice will be missed by all, and by none more than myself, who was proud to count him as a friend. The long experience of public duty, cheerfully undertaken, which he exemplified is unfortunately becoming a rarity in these days. Our deepest sympathy is extended to his widow and son.

The population as estimated by the Registrar General showed a decrease of 180 over the previous year. It is hoped that the various schemes for development in the area will, in the near future, arrest and reverse this trend.

The number of births was slightly more (23) than in 1967. In connection with this it is of interest that the proportion of women in the child bearing era is lower in the County than for England and Wales generally. In hill farm areas, the age of marriage, particularly of men, has been, by tradition, high. With changes in socio economic circumstances this attitude may alter and conform to the lower marriage age elsewhere with a consequent rise in fertility.

During the year only seven confinements occurred at home, the lowest yet recorded.

Deaths were 33 fewer than in the previous year. Of these 80 were from cancer, 31 less than in 1967. Cancer of the stomach at 15 caused one fewer death and there were 8 fewer deaths from cancer of the lung.

Of the infectious diseases, measles was the most prominent and vaccination against this disease was introduced during the year. It is somewhat anomalous that vaccine was supplied free to Local Health Authorities up to 31st March, 1969, but that when the demands made up to that date have been met they will have to be paid for, but perhaps this is only in line with the supply of vaccine as a whole, e.g. Triple Antigen (Diphtheria, Whooping Cough, Tetanus), has to be paid for, while Poliomyelitis and Smallpox do not. Up to the end of the year 825 children had been vaccinated against measles.

The County Council's wise policy with regard to training was continued. During the year the Trainee Assistant became a qualified Assistant Supervisor on successfully completing her course and returned to work. The Trainee Mental Welfare Officer commenced a one-year course at Cardiff.

The number of cases carried by the Ambulance Service showed a small decline maintaining the trend of the previous year, but both the number of journeys and the mileage increased.

I wish to thank the County Council Members and especially the Members of the Health Committee for their support and encouragement. I am grateful too to the General Practitioners, other County Council Department, Voluntary Workers and Members of the Health Department for their helpful co-operation.

I am,

Your obedient Servant,

EVAN RICHARDS,

County Medical Officer of Health.

October 1969.

HEALTH COMMITTEE

Chairman: Ald. Lewis Williams (Deceased 24th May, 1968).
Vice-Chairman: Ald. E. Cadvan Jones
Chairman: Ald. E. Cadvan Jones (Appointed 15th July, 1968).
Vice-Chairman: Councillor Mrs. Gwyneth Evans (Appointed
28th October, 1968)

The Chairman and Vice-Chairman of the County Council.

Aldermen:

W. T. Evans	E. Cadvan Jones
R. O. Griffith	I Pierce Jones
John Guest	J. Arthur Williams
T. E. Jenkins, O.B.E.	Lewis Williams

Councillors:

F. Webber Davies	Dr. J. H. Marshall Lloyd
G. R. Davies	Emyr W. Price
O. Wynn Edwards	Miss Annie Roberts
Mrs. Gwyneth Evans	R. H. Roberts
R. P. Lloyd Griffith	H.V.W. Robinson, M.B.E.
J. Llewelyn Jones	W. R. Webb

E. Annwyl Williams

Representing Medical Practitioners:

Dr. R. W. Edwards, Tynycoed, Dolgellau.

SUB-COMMITTEES OF THE HEALTH COMMITTEE

(i) Care Committee.

Aldermen:

W. T. Evans	E. Cadvan Jones
R. O. Griffith	Lewis Williams

Councillors:

Mrs. Gwyneth Evans	E. W. Price
R. P. Lloyd Griffith	Miss Annie Roberts
	H.V.W. Robinson, M.B.E.

Co-opted Members:

Dr. R. W. Edwards
Dr. E. Clifford Jones (Chest Physician)
Dr. Emlyn Owen (Chest Physician)
Dr. G. O. Thomas (Chest Physician)

(ii) Home Help and Nursing Sub-Committee

The Members of the Care Committee excluding the three Chest Physicians.

(iii) Mental Health Sub-Committee

The Members of the Care Committee excluding the three Chest Physicians.

(iv) Ambulance Sub-Committee

Aldermen:

John Guest	E. Cadvan Jones
T. E. Jenkins, O.B.E.	Lewis Williams

Councillor:

W. R. Webb

STAFF OF THE COUNTY HEALTH DEPARTMENT

County Medical Officer of Health and Principal School Medical Officer:	Evan F.W.Richards, M.R.C.S., L.R.C.P., D.P.H.
District Medical Officer of Health and Assistant County Medical Officer:	Hugh Francis, M.B., Ch.B., D.P.H.
Assistant County Medical Officer of Health and School Medical Officer:	Watcyn R.Williams, B.Sc., M.B., B.Ch., D.T.M & H., D.P.H.
Principal School Dental Officer:	E.Clwydwyn Jones, L.D.S.
School Dental Officer:	W.B.Wolfe, L.D.S.
Chief Mental Welfare Officer:	H.J.Devey, M.S.M.W.O., C.S.W.
Mental Welfare Officers:	Brian C.M.Jones. Hugh Thomas.
Ambulance Officer:	R.L.Law (commenced April)
Junior Training Centre:	
Supervisor:	Mrs.Valerie Faherty
Assistant Supervisors:	Mrs.Margaret Owen. Miss Mabel Williams (commenced July)
Mental Welfare Officers (part-time):	Ieuan Ll.Roberts, Llefenni, Arran Road, Dolgellau. (Tel.No.Dolgellau 329). T.P.Jones, Reliance House, Corwen. (Tel.No.Corwen 2455). Elwyn Edwards, Post Office, Bala. (Tel.No.Bala 317).

CONSULTANTS

Ophthalmic:	G.L.Harper, M.R.C.S., L.R.C.P., D.O. G.C.Laszlo, M.D., L.R.C.P., L.R.C.S., L.R.F.P.S., D.O. C.Kenyon Jones, M.B., B.Ch.
Ear, Nose and Throat:	R.Barraclough, M.B.E., T.D., M.B., Ch.B., D.L.O. Eiron Jones, F.R.C.S.
Orthopaedic:	Rowland Hughes, F.R.C.S.
Obstetricians:	O.Vaughan Jones, M.D., F.R.C.S., F.R.C.O.G. J.Gardiner Wigley, F.R.C.S.
Paediatrician:	Gwyn R.Griffith, M.D., F.R.C.P., D.P.H., D.C.H.
Chest Physicians:	G.O.Thomas, M.D. J.Glyn Jones, M.D. E.Clifford Jones, M.B., B.S., M.R.C.S.
Venereologist:	H.Vernon Williams, M.R.C.S., L.R.C.O.
Mental Health:	
Physician Superintendent, N.Wales Hospital, Denbigh:	T.Gwynne Williams, M.D.(Lond), D.P.M.
Psychiatrist:	D.Alun Jones, M.D., B.Sc., D.P.M.
Consultant in Subnormality:	M.Craft, M.D., M.R.C.P.E., D.P.M.
Head Psychiatric Social Worker:	M.R.Olsen, A.A.P.S.W.

NURSING STAFF (As at 31.12.68)

Superintendent Nursing Officer:

Mrs.Eleanor Owen,M.B.E.,S.R.N.,S.C.M.,
Q.S.,H.V.

Deputy Superintendent Nursing Officer:

Miss M.Wynne Evans,S.R.N.,S.C.M.,Q.S.,H.V.

School Nurse:

Miss Olwen Gittins.

District Nurses/Midwives/Health Visitors (combined work):

Miss M.E.Davies	Dyffryn Ardudwy
Miss Eluned Griffiths.. ..	Corris
Mrs. ~~Elid~~ Evans	Dinas Mawddwy
Miss Gwen Morgan Jones	Bala (resigned December)
Mrs. ~~Mair~~ W.Evans	Barmouth (resigned December)
Miss A.M.Lloyd	Aberdovey
Miss Joan G.Roberts	Harlech
Miss A.J.Hughes	Penrhyndeudraeth

District Nurses/Midwives (combined work):

Miss F.A.Catherwood	Tywyn
Mrs.M.Roberts	Dolgellau
Miss Glenys Jones.. ..	Relief (Full-time)
Mrs.C.Downes	Corwen
Mrs.M.E.Jones	Corwen
Mrs.Gwen Davies	Fairbourne
Mrs.Iona Jones	Blaenau Ffestiniog
Mrs.M.P.Denovan	Blaenau Ffestiniog
Mrs.Ceridwen Jones	Relief (Part-time)
Mrs.Gwyneth Griffiths.. ..	Bala (commenced January 1969)
Miss Beryl Vaughan Jones	Barmouth (commenced December)
Mrs.E.P.Last	Trawsfynydd (commenced September)

Full-time Health Visitors:

Miss M.P.Griffith.. ..	Blaenau Ffestiniog
Miss Megan Jones	Corwen
Mrs.C.A.Jones	Tywyn
Miss Joan Nicholson	Dolgellau
Mrs.Glenys Evans	Ffestiniog
Mrs. Jean Jones	Barmouth (part-time)

District Nurses:

Miss Gwyneth Edwards	Relief (Full-time)
----------------------------	--------------------

ADMINISTRATIVE STAFF

Senior Administrative Assistant:	Miss E. Eirianwy Roberts.
Clerical Staff:	Mrs. Mair Davies Miss M. Elwen P. Evans Mrs. Menna Reed Mrs. Rosemarie Ellis (commenced February) Mrs. Dorothy A. Davies (commenced November) Miss Ann M.G.Kelly R. Caerwyn Hughes Griffith Griffiths.
Dental Surgery Assistants:	Miss Eira Parker Mrs. Marian Evans

ASSOCIATED OFFICERS OF THE COUNTY COUNCIL

Clerk of the County Council:	D.W.Jones-Williams, M.C., Ll.B.
County Architect:	Norman Jones, L.R.I.B.A.
County Treasurer:	A.A.Hemphill, F.A.C.C.A.
County Welfare Officer:	Emyr Davies
Inspector of Weights and Measures:	R.T.Edwards, F.I.W.M.A.
Children's Officer:	Mrs. A. Humphrey Jones.

GENERAL INFORMATION

Area of County (in acres) 422,372

Population of County
(1968 Mid-year Estimate) 37,530

EXTRACTS FROM VITAL STATISTICS

	Total.	M.	F.
<u>LIVE BIRTHS</u>	547	257	290
Birth Rate per 1,000 estimated population ..	14. 6		
Birth Rate England and Wales	16. 9		
<u>ILLEGITIMATE LIVE BIRTHS</u>	41	20	21
Per Cent of Total Live Births	7.49		
<u>STILL BIRTHS</u>	3	2	1
Rate per 1,000 Total Live and Still Births ..	14.65		
Still Birth Rate - England and Wales	14. 3		
<u>TOTAL LIVE AND STILL BIRTHS</u>	550	259	291
<u>INFANT DEATHS</u> (Deaths under 1 year)	9	5	4
Legitimate Infants	7	5	2
Illegitimate Infants	2	-	2
Infant Mortality Rate per 1,000 of legitimate infants	13.83		
Infant Mortality Rate per 1,000 of illegitimate infants	48.78		
Infant Mortality Rate per 1,000 live births..	16.45		
Infant Mortality Rate for England and Wales..	18. 0		
Infant Mortality Rate for Wales.. .. .	19. 0		
<u>NEO-NATAL DEATHS</u> (First four weeks)	7	3	4
Neo-Natal Mortality Rate per 1,000 live births	12.79		
Neo-Natal Mortality Rate England and Wales	Figure not yet received		
<u>EARLY NEO-NATAL DEATHS</u> (Under 1 week).. .. .	6	3	3
Early Neo-Natal Mortality Rate per 1,000 total Live Births.	10.96		
<u>PERINATAL MORTALITY</u> (Still Births & Deaths under 1 week)	9	5	4
Perinatal Mortality Rate per 1,000 Total Live and Still Births	16.36		
<u>MATERNAL MORTALITY</u> (Including abortion)	1	-	1
Maternal Mortality per 1,000 Live and Still Births	1.81		

Table 1

Giving the population (estimated) mid-year 1968 and the population as enumerated at the Census 1961, rateable value, and the product of a penny rate.

DISTRICT:	Population (estimated) by Registrar General 1968.	Population Census 1961	Rateable Value as at 1.4.69.	Estimated Product of a Penny rate 1.4.69.
			£.	£.
County of Merioneth.....	37,530	38,093	1,221,234	4,776
Total Urban Districts.....	17,130	16,713	544,854	2,100
Total Rural Districts.....	20,400	21,380	676,380	2,676
Urban Districts:				
Bala.....	1,600	1,603	50,512	191
Barmouth.....	2,240	2,348	68,474	258
Dolgellau.....	2,630	2,267	72,235	290
Ffestiniog.....	6,350	6,677	232,701	892
Tywyn.....	4,310	3,818	120,932	469
Rural Districts:				
Deudraeth.....	6,790	7,610	344,995	1,398
Dolgellau.....	7,040	7,064	186,711	729
Edeyrnion.....	4,100	3,919	79,070	296
Penllyn.....	2,470	2,787	65,604	253

POPULATION

Table 11

The following Table shows the population of the County for the years 1964 - 68.

DISTRICT:	1964	1965	1966	1967	1968
County of Merioneth.....	38,870	38,270	37,750	37,710	37,530
Total Urban Districts.....	17,070	17,000	17,040	17,020	17,130
Total Rural Districts.....	21,800	21,270	20,710	20,690	20,400
Urban Districts:					
Bala.....	1,640	1,530	1,520	1,530	1,600
Barmouth.....	2,270	2,270	2,270	2,270	2,240
Dolgellau.....	2,490	2,550	2,620	2,620	2,630
Ffestiniog.....	6,560	6,480	6,450	6,370	6,350
Tywyn.....	4,110	4,170	4,180	4,230	4,310
Rural Districts:					
Deudraeth.....	7,410	7,170	7,090	7,030	6,790
Dolgellau.....	7,660	7,440	6,990	7,060	7,040
Edeyrnion.....	3,960	3,940	3,910	3,910	4,100
Penllyn.....	2,770	2,720	2,720	2,690	2,470

LIVE BIRTHS

Table 111

DISTRICT:	Total Registered Births	Total Notified Births	DOMICILIARY CASES					Total of	Cases in Institutions within the County
			Doctor not booked			Doctor booked			
			Doctor present at time of delivery of child	Doctor not present at time of delivery of child	Doctor present at time of delivery of child	Doctor not present at time of delivery of child			
COUNTY OF MERIONETH.....	547	167	-	1	3	3	7	160	
Total Urban Districts...	263	99	-	-	-	2	2	160	
Total Rural Districts...	284	68	-	1	3	1	5	-	
Urban Districts:									
Bala.....	34	6	-	-	-	2	2	-	
Barmouth.....	21	12	-	-	-	-	-	24	
Dolgellau.....	40	23	-	-	-	-	-	59	
Ffestiniog.....	94	-	-	-	-	-	-	-	
Tywyn.....	74	58	-	-	-	-	-	77	
Rural Districts:									
Deudraeth.....	101	19	-	1	1	1	3	-	
Dolgellau.....	82	40	-	-	-	-	-	-	
Edeyrnion.....	66	-	-	-	-	-	-	-	
Penllyn.....	35	9	-	-	2	-	2	-	

Table IV

This Table gives the number of Births and Birth Rate per 1,000 population during the last ten years:-

Year	No. of Registered Births	Birth Rate	Birth Rate England & Wales
1959	572	14.82	16.5
1960	590	15.07	17.1
1961	617	16.34	17.4
1962	627	16.34	18.0
1963	633	16.49	18.2
1964	620	15.95	18.4
1965	545	14.24	18.1
1966	544	14.41	17.7
1967	524	13.89	17.2
1968	547	14.60	16.9

ILLEGITIMATE BIRTHS

Table V

This Table gives details of the illegitimate births in the various Sanitary Districts in the County.

DISTRICT:	No. of Registered Births			Birth Rate per 1,000 of estimated population	Illeg. Births	
	Males	Females	Total		No.	Per Cent of Total Births.
County of Merioneth.....	257	290	547	14.6	41	7.49
Total Urban Districts....	124	139	263	15.4	18	6.84
Total Rural Districts....	133	151	284	13.9	23	8.09
Urban Districts:						
Bala.....	18	16	34	21.3	2	5.88
Barmouth.....	9	12	21	9.4	4	19.05
Dolgellau.....	15	25	40	15.2	-	-
Ffestiniog.....	49	45	94	14.8	10	10.63
Tywyn.....	33	41	74	17.2	2	2.70
Rural Districts:						
Deudraeth.....	51	50	101	14.9	10	9.90
Dolgellau.....	41	41	82	11.6	4	4.87
Edeyrnion.....	29	37	66	16.1	2	3.03
Penllyn.....	12	23	35	14.2	7	20.00

INFANT MORTALITY

Nine infant deaths were recorded during the year a rate of 16.45 per 1,000 live births.

Table VI gives the number of deaths of infants under 1 year of age in the various Sanitary Districts together with the rate per 1,000 live births.

Table VI

DISTRICT:	Early Neo-Natal Deaths (under 1 wk)		Neo-Natal Deaths (Under 4 weeks)		Infant Deaths (Under 12 months)		Infant Mortality Rate per 1,000 Live Births
	M	F	M	F	M	F	
County of Merioneth.....	3	3	3	4	5	4	16.45
Total Urban Districts.....	2	2	2	3	2	3	19.01
Total Rural Districts.....	1	1	1	1	3	1	14.08
Urban Districts:							
Bala.....	-	1	-	2	-	2	58.82
Barmouth.....	1	-	1	-	1	-	47.61
Dolgellau.....	1	-	1	-	1	-	25.00
Ffestiniog.....	-	1	-	1	-	1	10.64
Tywyn.....	-	-	-	-	-	-	-
Rural Districts:							
Deudraeth.....	-	-	-	-	1	-	9.90
Dolgellau.....	-	1	-	1	1	1	24.20
Edeyrnion.....	1	-	1	-	1	-	15.15
Penllyn.....	-	-	-	-	-	-	-

Table VII

Giving the causes of deaths of Infants under one year of age:

	Early Neo-Natal Deaths (Under 1 week)		Neo-Natal Deaths (Under 4 wks)		Infant Deaths (Under 12 mths)	
	M	F	M	F	M	F
Bronchitis.....	-	-	-	-	-	-
Pneumonia.....	-	-	-	-	2	-
Gastritis.....	-	-	-	-	-	-
Congenital Anomalies.....	-	2	-	1	-	-
Prematurity.....	3	1	-	-	-	-
Other defined or illdefined causes.....	-	-	-	-	-	-
All other accidents.....	-	-	-	-	-	-
TOTAL:	3	3	-	1	2	-

Table VIII

Still-births registered and notified together with Still-birth Rates are given in the following Table:-

DISTRICT:	No. of Still- Births	Still-Birth Rate	
		per 1,000 popu- lation	per 1,000 live and Still-Births
County of Merioneth.....	3	0.08	14.65
Total Urban Districts....	-	-	-
Total Rural Districts....	3	0.15	14.07
Urban Districts:			
Bala.....	-	-	-
Barmouth.....	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-
Ffestiniog.....	-	-	-
Tywyn.....	-	-	-
Rural Districts:			
Deudraeth.....	1	0.15	15.02
Dolgellau.....	2	0.28	11.93
Edeyrnion.....	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-

DEATHS

Table IX

The following Table gives the total deaths:-

	All Ages	Under 1	1 -	5 -	15 -	25 -	35 -	45 -	55 -	65 -	75 +
Males...	268	5	1	2	1	2	4	16	48	90	99
Females.	261	4	-	-	-	2	9	5	40	60	141
TOTAL:	529	9	1	2	1	4	13	21	88	150	240

Table X

This Table gives the total deaths with the rate per 1,000 of the population:-

DISTRICT:	Total Deaths		Rate per 1,000 of population
	M	F	
County of Merioneth....	268	261	14.09
Total Urban Districts..	125	129	14.83
Total Rural Districts..	143	132	13.48
Urban Districts:			
Bala.....	15	19	21.25
Barmouth.....	20	11	13.84
Dolgellau.....	15	19	12.92
Ffestiniog.....	45	49	14.80
Tywyn.....	30	31	14.15
Rural Districts:			
Deudraeth.....	43	46	13.11
Dolgellau.....	59	45	14.77
Edeyrnion.....	26	26	12.68
Penllyn.....	15	15	12.15

Death rate England and Wales - 11.7 provisional

Table XI

CAUSES OF DEATH	URBAN DISTRICTS								RURAL DISTRICTS								TOTAL COUNTY																
	BARMOUTH				DOLGELLAU				FFESTINIOG				TYWYN					DEUDRAETH				DOLGELLAU				EDEYRNION				PENLILYN			
	U.D.		U.D.		U.D.		U.D.		U.D.		U.D.		U.D.		R.D.			R.D.		R.D.		R.D.		R.D.		R.D.		R.D.					
	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.		M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.				
Tuberculosis of Respiratory system.....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3					
Other Tuberculosis, incl. late effects.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1					
Other Infective and Parasitic Diseases.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2					
Malignant Neoplasm - Stomach	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	6	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	15					
Malignant Neoplasm - Lung, Bronchus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	13					
Malignant Neoplasm - Breast	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8					
Malignant Neoplasm - Uterus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1					
Leukaemia.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3					
Other Malignant Neoplasms, etc.	3	1	2	-	1	1	1	-	6	4	1	-	-	6	-	-	2	4	-	-	1	-	-	2	-	-	-	40					
Benign & Unspecified Neoplasms	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1					
Diabetes Mellitus.....	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5					
Other Endocrine, etc. Diseases	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1					
Mental Disorders.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1					
Other Diseases of Nervous System, etc.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4					
Chronic Rheumatic Heart Disease.....	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6					
Hypertensive Disease.....	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15					
Ischaemic Heart Disease.....	6	4	-	5	1	1	18	9	2	9	2	11	11	2	11	21	11	1	-	-	-	-	-	7	3	-	-	136					
Other forms of Heart Disease.....	2	5	-	5	1	1	3	1	16	4	3	3	3	-	3	6	3	1	6	-	-	-	-	1	3	-	-	31					
Cerebrovascular Disease.....	3	1	-	3	3	3	7	3	9	2	3	4	9	2	4	6	12	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	89					
Other Diseases of Circulatory System.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30					
Influenza.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1					
Pneumonia.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18					
Bronchitis & Emphysema.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21					
Asthma.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1					

Table XI

	BALA		BARMOUTH		DOLGELLAU		FFESTINIOG		TYWYN		DEUDRAETH		DOLGELLAU		FLEBYRNION		PENLLYN		TOTAL COUNTY
	U. D.	M	U. D.	M	U. D.	M	U. D.	M	U. D.	M	U. D.	M	U. D.	M	U. D.	M	U. D.	M	
Other Diseases of Respiratory System.....	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	1	-	-	-	7
Peptic Ulcer.....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	4
Intestinal Obstruction and Hernia.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3
Cirrhosis of Liver.....	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Other Diseases of Digestive System.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Nephritis and Nephrosis.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	3
Hyperplasia of Prostate.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Other Diseases, Genito-Urinary System.....	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3
Other Complications of Pregnancy, etc.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Diseases of Musculo-Skeletal System.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	4
Congenital Anomalies.....	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5
Birth Injury, Difficult Labour, etc.....	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Other causes of Perinatal Mortality.....	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	3
Symptoms and Ill-defined conditions.....	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	6	1	-	-	16
Motor Vehicle Accidents.....	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	3
All Other Accidents.....	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	2	1	-	1	-	-	13
Suicide and Self-inflicted injuries.....	-	1	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	8

CANCER

Table XII

DISTRICT:	Total Deaths	Date Rate per 1,000 of population 1968	Death rates per 1,000 of estimated population in the years				
			1963	1964	1965	1966	1967
County of Merioneth	80	2.13	2.21	2.31	1.85	1.91	2.94
Total Urban Districts	32	1.87	2.37	2.64	2.12	1.99	3.11
Total Rural Districts	48	2.35	2.09	2.06	1.64	1.83	2.80
Urban Districts:							
Bala.....	4	2.50	2.44	3.05	4.57	1.97	3.27
Barmouth.....	4	1.78	3.64	3.96	1.76	3.08	3.08
Dolgellau.....	4	1.52	2.03	3.21	1.57	1.53	3.05
Ffestiniog.....	10	1.57	2.55	1.98	1.85	1.86	2.98
Tywyn.....	10	2.32	1.53	2.43	2.16	1.91	3.31
Rural Districts:							
Deudraeth.....	17	2.50	1.98	2.43	2.23	1.55	2.13
Dolgellau.....	20	2.84	1.55	1.96	2.15	2.14	3.40
Edeyrnion.....	7	1.71	3.80	2.02	0.76	2.56	3.84
Penllyn.....	4	1.62	1.80	1.44	-	0.73	1.49

Table XIII

The following Table gives the sites of Cancer and the number (males and females) who died in each Sanitary District in the County during the years:-

DISTRICT	Cancer of Uterus		Cancer of Stomach		Cancer of Breast		Cancer of lung and bronchus		Leukaemia		Cancer of all other sites		TOTAL	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
County of Merioneth...	-	1	9	6	-	8	9	4	1	2	22	18	41	39
Total Urban Districts.	-	-	-	3	-	3	4	2	-	-	11	9	15	17
Total Rural Districts.	-	1	9	3	-	5	5	2	1	2	11	9	26	22
Urban Districts:														
Bala.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	3	1
Barmouth.....	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2	-	2	2
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	2	2
Ffestiniog.....	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	1	6	3	7
Tywyn.....	-	-	-	1	-	1	1	2	-	-	4	1	5	5
Rural Districts:														
Deudraeth.....	-	1	2	-	-	1	3	2	-	-	6	2	11	6
Dolgellau.....	-	-	6	2	-	3	2	-	1	-	2	4	11	9
Edeyrnion.....	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	1	2	1	6
Penllyn.....	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	1

Table XIV

Deaths from Cancer and the rate per 1,000 of population during the last ten years are given in the Table below.

Year	Total Deaths	Rate per 1,000 of the population
1959	83	2.15
1960	88	2.22
1961	99	2.62
1962	82	2.13
1963	85	2.21
1964	90	2.31
1965	71	1.85
1966	72	1.91
1967	111	2.94
1968	80	2.13

INFECTIOUS DISEASES

The following Table shows the number of cases of Infectious Diseases notified during the year.

Table XV

DISTRICT:	Scarlet Fever	Diphtheria	Whooping Cough	Measles	Infective Hepatitis	Acute Pneumonia
County of Merioneth....	3	-	10	37	2	1
Total Urban Districts..	3	-	1	10	1	-
Total Rural Districts..	-	-	9	27	1	1
Urban Districts:						
Bala.....	-	-	-	-	-	-
Barmouth.....	-	-	1	4	1	-
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	-
Ffestiniog.....	2	-	-	1	-	-
Tywyn.....	1	-	-	5	-	-
Rural Districts:						
Deudraeth.....	-	-	5	9	-	1
Dolgellau.....	-	-	4	18	1	-
Edeyrnion.....	-	-	-	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-	-	-	-

Ante-Natal and Post Natal Clinics

These clinics are held at four centres in the County and are attended by Consultants by arrangements with the Welsh Hospital Board. Clinics are held at:-

Blaenau Ffestiniog	Every	Monday
Dolgellau	First and Third	Monday
	in the month	
Tywyn	First and Third	Friday
	in the month	
	Also	- Last Wednesday in the month.
Bala.. .. .	Second	Wednesday in the month.

Details of attendances at these clinics are shown in Table XVI.

Table XVI

Clinics:	No. of Clinics held	No. of New Patients seen	Total Attendance
Blaenau Ffestiniog..	47	137	857
Dolgellau.....	22	110	313
Tywyn.....	24	90	166
Bala.....	18	72	164
TOTAL:	111	409	1500

Mothercraft Classes

Mothercraft classes are held at Blaenau Ffestiniog weekly, and the Health Visitor takes charge of these classes. During the year 32 members made 64 attendances.

A Motherclub continues to meet monthly at Corwen, and an average of 20 mothers attend each session.

Since January, a Young Wives Club has been formed, which meets once monthly at the Old School, Brynchrug. This Club has proved to be very popular and an average of 35 people attend each session.

Family Planning Clinics

The Family Planning Association continues to hold clinics at Blaenau Ffestiniog and Dolgellau. The Association acts as agents for the County Council who reimburse them for any deficit incurred by them. This is in contrast to the previous arrangement whereby a small annual contribution was given to the Association and premises provided. A clinic for Tywyn was project to start early in the New Year.

Exfoliative Cytology

At present facilities are available for the taking of smears in conjunction with Family Planning Centres. This has worked well in the initial stages of development, but as demand for family planning grows it would appear inevitable that further sessions for cytological work will be necessary.

This service is additional to the facilities that are freely and readily available through all the family doctors in the county.

The Clinics are held at:-

Dolgellau Hospital	2nd Wednesday and 4th Monday in the month from 2 - 4 p.m.
Isallt Clinic, Blaenau Ffestiniog.	1st and 3rd Tuesday in the month from 6 - 7 p.m. 2nd and 4th Wednesday in the month from 2 - 3 p.m.

Infant Welfare Clinics

There were fourteen Infant Welfare Clinics in the County, and a total of 240 sessions was held at these clinics during the year. The local Medical Practitioners act as Medical Officers. During the year Abergynolwyn Clinic became a Health Visitor's session and a regular session was commenced at Tonfannau Camp on the same basis. The attendance at all clinics throughout the County continue to be good and a total of 1,156 children attended during the year. Table XVII gives the number of children who attended each clinic.

Table XVII

Location of Clinic	Number of children who attended for the first time during the year			Total Attendances
	Born in 1968	Born in 1967	Born in 1963 - 66	
Aberdovey.....	7	12	12	90
* Abergynolwyn.....	1	4	7	43
Bala.....	30	22	32	407
Barmouth.....	25	27	24	516
Corris.....	7	14	30	182
* Corwen.....	34	40	48	389
Dolgellau.....	55	40	56	415
Dyffryn Ardudwy.....	5	15	25	148
* Blaenau Ffestiniog...	60	67	96	725
Llan Ffestiniog.....	12	17	38	160
Harlech.....	18	18	32	209
Penrhyndeudraeth.....	25	22	21	398
* Tywyn.....	47	39	18	773
Trawsfynydd.....	21	19	14	202
TOTAL:	347	356	453	4,657

* H.V. Clinics figures included.

Details of the Medical Officers who attended the Infant Welfare Clinics during the year are given below:-

Abergynolwyn	Dr. H. Francis
Aberdovey	Dr. T. Tibbott Davies
Bala	Dr. M. P. Jones
Barmouth	Dr. Roger Davies
Corris.. .. .	Dr. R. M. Dobrashian
Corwen.. .. .	Dr. D. G. Roberts
Dolgellau	Dr. R. W. Edwards
Dyffryn Ardudwy	Dr. Roger Davies
Blaenau Ffestiniog.. .. .	Dr. O. G. Jones
Harlech	Dr. L. W. Dias
Llan Ffestiniog	Dr. D. M. Evans
Penrhyndeudraeth	Dr. C. C. M. Watson
Tywyn	Dr. G. Kenneth Davies
Trawsfynydd	Dr. I. W. Griffith

Congenital Malformations

The County Council is required to submit monthly returns to the Registrar General reporting all congenital abnormalities in live and still births observed in new-born babies. This information is sent to the Local Health Authority by the Hospital Consultants, General Practitioners or Midwives. The total number notified since 1964 is 21.

A register is kept of children who will be at risk for various factors, such as -

<u>Genetic</u>	-	Family history of deafness, blindness, etc.
<u>Prenatal</u>	-	Rubella or other virus infection. Blood incompatibilities, rhesus sensitization. Hypermeses. Antepartum haemorrhage. Severe illness necessitating chemotherapy or major surgery in early months of pregnancy. X-rays other than chest x-ray. Thyrotoxicosis. Diabetes. Toxaemia of Pregnancy. Other complications of pregnancy, e.g. pyelitis. Any psychiatric illness during pregnancy.
<u>Perinatal</u>	-	Prolonged or difficult labour. Birth weight under four pounds, or gestation under 36 weeks. Birth asphyxia. Prolonged poor sucking.
<u>Postnatal</u>	-	Jaundice. Convulsions. Respiratory distress. Cyanotic attacks. Any congenital abnormalities.

At the end of the year there were 216 children on this register.

Care of Unmarried Mothers and their children

All unmarried expectant mothers are brought to my notice by the Health Visitors, District Nurses and Midwives and arrangements are made for the admission of the patient to Bersham Hall, Wrexham, which is a Home for Unmarried Mothers. If the child is to be placed for adoption, the mother is advised to contact the Secretary of the Bangor Diocesan Council for Moral Welfare which is a registered Adoption Society. The child then comes under the supervision of the Children's Officer and reports are submitted regularly by the Health Visitor. Two unmarried expectant mothers were admitted to Bersham Hall during the year.

The illegitimate birth rate for the County in 1968 was 74.54 per 1,000 total live and still births.

Dental Care of Mothers and Young Children

The most effective dental health propaganda is that given in the dental surgery. Many mothers bring pre-school children with them while escorting older children to the clinics and opportunity is available for advice to be given.

The formation of Young Mothers Clubs in the County is to be welcomed. Two talks to these clubs were given during the year.

According to the Ministry of Health, at the age of 4 years only one child in four has a perfect set of milk teeth while one child in five has as many as ten decayed teeth. The principal cause of this gross decay is due to wrong feeding. It should always be remembered that a child is not born with a "sweet tooth" but acquires it and once the habit has formed it is very difficult to break. There seem to be fewer dummies used nowadays, but one still sees or hears of dummies being dipped in sugar, honey, or even vitamin syrups. "Infant feeders", however, appear to be on the increase.

Distribution of Welfare Foods

Welfare Foods (National Dried Milk, Cod Liver Oil, Orange Juice and A & D Tablets) are distributed at Welfare Clinics and at other centres in the County. This work is carried out by voluntary workers and the help given by them is greatly appreciated.

The total quantities of Welfare Foods distributed during the year is shown in the following table, together with the figures for the previous year.

Table XVIII

	National Dried Milk	Cod Liver Oil	A & D Tablets	Orange Juice
	(Tins)	(Bottles)	(Packets)	(Bottles)
1967	5,542	507	390	5,883
1968	4,779	536	230	5,529

At the end of the year there were 23 Centres distributing Welfare Foods (7 Main Centres and 16 Sub-Centres). The amount of foods sold during the year is divided into areas in Table XIX.

Table XIX

Areas	National Dried Milk	Cod Liver Oil	A & D Tablets	Orange Juice
Dolgellau.....	899	81	28	1176
Penrhyndeudraeth.....	815	68	53	1100
Bala.....	79	42	27	330
Blaenau Ffestiniog...	1073	53	66	713
Barmouth.....	1255	219	19	1005
Tywyn.....	497	27	15	689
Corwen.....	161	46	22	516
TOTAL:	4779	536	230	5529

The following list gives the names and addresses of the distributors of Welfare Foods as at 31st December, 1968:-

Centre	Name and Address of distributor	Place and Times of Sale
<u>Dolgellau area</u>		
Health Department	County Offices, Dolgellau	At the office daily
Dinas Mawddwy	Mrs. H. Williams Hyfrydle	At Hyfrydle daily.
Corris	Mrs. Williams Chusan	The Institute - 1st Wednesday in the month
Fairbourne	Mrs. N. G. Evans 22, Beach Road	At 22, Beach Road daily
Llwyngwrlil	Mrs. Stubbs 17, Godre'r Gaer	At Godre'r Gaer daily
Arthog	Miss M. Williams Post Office	At Post Office daily
Trawsfynydd	Mrs. K. O'Brian Ty Gwyn	At the Shop daily
<u>Penrhyndeudraeth area</u>		
Penrhyndeudraeth	Mrs. Jones Gwynedd Chemist	At the Shop daily
Penrhyndeudraeth - I.W.C.	Mrs. M. Williams Gwynant, 4, Minffordd Road	The Church Hall - alternate Tuesdays in the month
Harlech	Miss J. G. Roberts Ceinion	The Library - 1st and 3rd Mondays in the month
<u>Bala area</u>		
Bala	Mrs. G. Williams Awelon	Hafan Clinic - every Thursday
Llandderfel	Mrs. M. O. Jones Maesrhuddallt	Church Hall - alternate Tuesdays
Llanuwchllyn	Mr. Jones Birmingham House	At the Shop daily
<u>Blaenau Ffestiniog area</u>		
Blaenau Ffestiniog	Mrs. M. Roberts, Maesgarnedd	Isallt Clinic - every Tuesday and Friday
<u>Barmouth area</u>		
Barmouth	Mrs. Hughes Green Hill	The Library
Barmouth - I.W.C.	Mrs. M. Jones, 1, Epworth Tce.	Park Road Chapel - alternate Thursdays
Dyffryn Ardudwy	Mr. Foxwell Botwnog Stores	At the Shop daily
Llanbedr	Mr. Gregory Wenallt Stores	At the Shop daily

Centre	Name and Address of distributor	Place and Times of Sale
<u>Tywyn area</u>		
Tywyn	Council Offices	At the Office daily
Aberdovey	Mrs. Gladwin 12 Penhelig Tce.	Church Hall - Third Tuesday in the month
<u>Corwen area</u>		
Corwen	Miss Megan Jones Gwelafon Maesafallen	Glaslwyn Clinic - First Thursday in the month
Llandrillo	Mrs. Roberts The Stores	At the Stores daily
Gwyddelwern	Mrs. B. Roberts Station House	At the house daily

At the majority of Infant Welfare Centres in the County, special brand baby foods are also available for sale to parents who have been advised to obtain a particular food for an infant. These foods are supplied in special clinic packs at a reduced cost to which is added a small charge to cover administrative costs.

MIDWIFERY

The Midwifery and Maternity work was carried out by Nineteen District Nurse/Midwives during the year. Seven cases were delivered at home during the year, a decrease of thirteen on the previous year.

362 cases delivered in maternity hospitals or maternity homes were discharged home before the 10th day of puerperium and were attended by the District Nurse/Midwives involving 1,337 visits.

The District Nurse/Midwives accompanied 120 cases to hospitals or maternity homes in the ambulances. Thirty eight maternity outfits were issued to domiciliary Midwives during the year. These are used for home confinements and for certain other cases discharged from maternity units before the 10th day of puerperium.

Five Midwives attended Refresher Courses approved by the Central Midwives Board and arranged by the Royal College of Midwives during the year.

Table XX

No. of domiciliary confinements attended by Midwives under N.H.S. arrangements		
Doctor not booked	Doctor booked	TOTAL
1	6	7

The distribution of these home confinements into the various districts can be found in Table III.

HEALTH VISITING

The Health Visiting duties were carried out by five full-time Health Visitors and ten District Nurse/Midwives/Health Visitors involving 11,595 home visits during the year.

Mothercraft instruction has been given and discussion groups arranged at County Council Clinics. Relaxation instruction is given in one County Council Clinic. A good deal of the teaching is done individually in the homes and clinics.

The Health Visitors co-operate with the Family Planning Clinics, referring suitable cases and carrying out the follow up of cases as requested.

Miss M. Wynne Evans, the Deputy Senior Nursing Officer, attended the Annual Conference on Maternal and Child Welfare during the year. Much of the Health Visitor's time is visiting those over 60 years in an advisory capacity and suitable cards have been supplied for the recording of visits. This part of the Health Visitor's duties is being emphasised more and more as is the visiting of families and children at risk.

During the year Health Visitors visited the following number of cases:-

Table XXI

DISTRICT:	Children Born in 1968	Children Born in 1967	Children born in 1963-66
Aberdovey.....	15	17	45
Bala.....	70	56	176
Barmouth.....	35	59	109
Blaenau Ffestiniog..	70	76	291
Corris.....	9	12	41
Corwen.....	65	80	280
Dinas Mawddwy.....	12	10	19
Dolgellau.....	50	68	171
Dyffryn Ardudwy.....	17	34	89
Ffestiniog and Trawsfynydd.....	49	74	251
Harlech.....	41	45	77
Penrhyndeudraeth....	46	4	9
Tywyn.....	99	109	252
TOTAL:	578	644	1,810

Other cases visited by Health Visitors and number of visits paid:-

	<u>Cases</u>	<u>Visits</u>
Persons aged 65 or over.....	192	938
Mentally disordered persons.....	7	34
Persons discharged from hospital	11	43
Infant Death Inquiries.....	5	10
Premature Infants.....	17	154
Children 'at risk'.....	51	309
Home Helps.....	43	407
At risk families.....	15	60
Others.....	30	91
TOTAL:	<u>371</u>	<u>2,046</u>

Phenylketonuria

Health Visitors undertook the routine testing of babies for phenylketonuria. This is a disease which affects the brain at a very early age and if left undiagnosed and untreated, gives rise to severe mental abnormality. No case was discovered during the year.

HOME NURSING

The work was carried out by a staff of twenty nurses, ten of whom carried out the combined duties of Home Nursing, Midwifery/Maternity and Health Visiting. Nine carried out the combined duties of Home Nursing and Midwifery/Maternity work.

Two were engaged in Home Nursing only, assisted by one employed part-time.

1,551 cases were attended involving 35,147 visits.

Talks were arranged on professional matters in conjunction with the Royal College of Nursing. Several staff meetings were arranged during the year. The provision of disposable and other equipment for the further comfort of the patients and to facilitate the nurse work continues to expand.

Table XXII gives the figures for Home Nursing in the various districts.

Table XXII

DISTRICT:	Total No. of persons nursed during year	No. of persons who were aged under 5 at 1st visit in 1968	No. of persons who were aged 65 or over at 1st visit in 1968
Aberdovey.....	61	2	44
Bala.....	99	1	49
Barmouth.....	80	-	59
Blaenau Ffestiniog.....	270	17	79
Corris.....	59	4	27
Corwen.....	141	5	56
Dinas Mawddwy.....	107	11	43
Dolgellau.....	112	4	47
Dyffryn Ardudwy.....	137	5	65
Celynin.....	97	14	65
Ffestiniog and Trawsfynydd.	119	3	52
Harlech.....	120	3	45
Penrhyndeudraeth.....	113	5	44
Tywyn.....	36	7	37
TOTAL:	1,551	81	712
TOTAL 1967:	1,615	89	658

HOME HELP SERVICE

The Home Help Service has been provided as in previous years under the supervision of the Superintendent Nursing Officer and Deputy Superintendent Nursing Officer acting as Home Help Organisers, with the occasional assistance of the Health Visitors and District Nurse/Midwives when required, supported administratively by the clerical staff. The Home Helps have given invaluable service during the year.

The case-load has decreased slightly during the year, and the majority of cases visited have been over 65 years of age. The Home Helps are all engaged on a part-time basis involving much work in recruitment, organisation and supervision. This is off-balanced by the considerable help that the service affords those in need and by the fact that many are able to enjoy the comfort of their home surroundings, and by the gratitude of the recipients. From the Officers and staff point of view the "job satisfaction" is most rewarding.

There has been seasonable and temporary difficulty of recruitment in some areas, but every effort is made to ensure that no real hardship has occurred. There is a small percentage of cases where difficulty has arisen owing to the temperament of the applicant.

Transport problems have been overcome by the provision of taxi service or the use of the Home Help's own car where absolutely necessary.

Mrs. E. Owen, Home Help Organiser, attended a Conference for Home Help Organisers during the year.

The number and category of cases for whom Home Helps were provided during the year are shown in the following Table:-

	Home Help to households for persons -					TOTAL
	Aged 65 or over on 1st visit in 1968	Aged under 65 on first visit in 1968				
		Chronic sick and Tuberculosis	Mentally Disordered	Maternity	Others	
Number of Cases	215	27	3	1	19	265

VACCINATION AND IMMUNISATION

Smallpox Vaccination

Vaccinations against Smallpox are carried out by the General Practitioners and the following Table sets out the number of children under 15 years of age who were vaccinated during the year.

Table XXIII

Age at date of Vaccination	Primary Vaccinations	Re-Vaccinations
0-12months	13	-
1 year	136	1
2-4 years	54	5
5-15years	14	39
Total:	217	45

The above figures compare with the figures for 1967 of 256 Primary Vaccinations and 19 Re-Vaccinations.

Diphtheria, Whooping Cough and Tetanus Immunisation

Immunisation of young children against Diphtheria, Whooping Cough and Tetanus is by means of a triple antigen (a course of three injections giving simultaneous protection against the three diseases). This was carried out at the Infant Welfare Clinics.

The following Tables show the number of children who were during the year protected against these diseases.

Table XXIV

DISTRICT:	No. of children who received a <u>primary course</u>							
	1968	1967	1966	1965	1961-64	1951-60	Others	Total
Urban Districts:								
Bala.....	6	18	1	-	1	-	3	29
Barmouth.....	9	23	-	-	-	-	-	32
Dolgellau.....	5	10	1	-	6	-	-	22
Ffestiniog.....	22	29	4	2	13	-	-	70
Tywyn.....	27	51	15	-	1	-	-	94
Rural Districts:								
Deudraeth.....	13	51	2	1	3	3	1	74
Dolgellau.....	12	59	2	3	4	2	3	85
Edeyrnion.....	5	28	2	1	-	1	1	38
Penllyn.....	5	14	2	-	-	1	-	22
TOTAL:	104	283	29	7	28	7	8	466

Table XXV

DISTRICT:	No. of children who received a re-inforcing dose							
	1968	1967	1966	1965	1961-64	1951-60	Others	Total
Urban Districts:								
Bala.....	-	-	2	1	8	-	-	11
Barmouth.....	-	-	1	1	17	24	36	79
Dolgellau.....	-	-	-	-	10	-	-	10
Ffestiniog.....	-	-	1	4	51	5	-	61
Tywyn.....	-	-	7	1	25	1	1	35
Rural Districts:								
Deudraeth.....	-	-	1	2	32	3	14	52
Dolgellau.....	-	2	4	5	53	28	44	136
Edeyrnion.....	-	1	-	-	9	1	-	11
Penllyn.....	-	-	-	-	14	4	3	21
TOTAL:	-	3	16	14	219	66	98	416

Poliomyelitis Vaccination

Arrangements for vaccination against Poliomyelitis of adults and children continued throughout the year by General Practitioners.

The following Table gives details of the number of persons who received protection against Poliomyelitis.

Table XXVI

DISTRICT:	No. of persons who received a course of three injections							
	1968	1967	1966	1965	1961-64	1951-60	Others	Total
Urban Districts:								
Bala.....	7	10	4	-	5	-	1	27
Barmouth.....	12	8	2	-	3	-	2	27
Dolgellau.....	-	2	-	-	-	-	-	2
Ffestiniog.....	45	28	6	1	-	-	1	81
Tywyn.....	16	35	16	-	-	-	-	67
Rural Districts:								
Deudraeth.....	13	39	6	4	4	-	1	67
Dolgellau.....	27	22	7	1	2	-	-	59
Edeyrnion.....	14	32	4	1	-	-	-	51
Penllyn.....	7	7	5	-	2	-	-	21
TOTAL:	141	183	50	7	16	-	5	402

In addition, the following Booster Doses were given:-

Year of Birth	No. Given Booster Dose
1968	-
1967	-
1966	3
1965	8
1961-1964	238
1951-1960	19
Others	10
TOTAL:	278

NURSERIES AND CHILD MINDERS ACT, 1948

Premises at Dolgellau were registered by the County Council exercising their powers under Section 2 of the above-named Act.

AMBULANCE SERVICE

Staff

Mr. R. L. Law was appointed County Ambulance Officer and commenced duties on April 1st, 1968.

Safe Driving

Thirteen of the Council's full-time ambulance drivers received safe driving awards from the Royal Society for the Prevention of Accidents.

New Vehicles

Three new replacement ambulances were delivered during 1968, namely:-

One Lomas Junior Ambulance on Austin Gipsy Chassis

One Lomas Junior Ambulance on B.M.C. 250 J.U. Chassis

One Appleyard Ambulance on B.M.C. 250 J.U. Chassis

Equipment

Three additional Stephenson Minuteman Resuscitators were purchased, bringing the total number of ambulances now equipped with this apparatus to ten.

WORK CARRIED OUT BY THE AMBULANCE SERVICE DURING THE YEAR 1968

STATION:	No. of Ambulances	No. of S/C Vehicles	Full-time Drivers	Part-time Drivers	Stretcher Cases	Sitting Cases	Total Patients	Journeys	Mileage
Dolgellau - Ambulances.....	4	-	5	-	430	2,264	2,694	885	60,391
S/C Vehicle.....	-	1	-	-	12	1,462	1,474	403	35,092
Blaenau Ffestiniog Ambulances.....	3	-	4	-	553	2,733	3,286	1,056	61,278
S/C Vehicle.....	-	1	-	-	2	1,709	1,711	312	22,146
Penrhyndeudraeth..	1	-	1	-	130	1,022	1,152	280	23,617
Corwen.....	2	-	2	-	58	1,664	1,722	471	26,398
Bala.....	2	-	2	-	137	1,579	1,616	474	32,399
Barmouth.....	1	-	-	1	172	1,420	1,592	401	29,367
Tywyn.....	1	-	-	1	247	2,063	2,310	492	30,410
TOTAL:	14	2	14	2	1,741	15,916	17,557	4,774	321,098

HIRED SITTING-CASE CARS

1966			1967			1968		
Patients	Journeys	Mileage	Patients	Journeys	Mileage	Patients	Journeys	Mileage
367	163	4,755	751	321	9,940	1,852	994	24,288

Total number of patients, journeys and mileage for 1968 by County Council vehicles and hired sitting case cars with comparative figures for 1966 and 1967.

	<u>1966</u>	<u>1967</u>	<u>1968</u>
Total Patients.....	20,047	19,630	19,409
Total Journeys.....	5,197	5,013	5,768
Total Mileage.....	326,892	333,805	345,386

Patients conveyed to distant hospitals and towns :-

Destination	No. of Patients	Journeys	Mileage	Ambulance Station
Birmingham	3	2	536	Dolgellau
Birmingham	1	1	374	Tywyn
Bridgend	1	1	262	Dolgellau
Cardiff	5	4	1,217	Dolgellau
Cardiff	1	1	320	Tywyn
Carmarthen	13	10	1,918	Dolgellau
Carmarthen	2	2	418	Tywyn
Hereford	1	1	246	Dolgellau
Kidderminster	1	1	183	Dolgellau
Liverpool	119	46	7,658	Blaenau Ffestiniog
Liverpool	149	63	10,165	Dolgellau
Liverpool	19	12	1,546	Bala
Liverpool	15	7	799	Corwen
Liverpool	24	9	1,629	Penrhyndeudraeth
Llanelly	1	1	235	Tywyn
Llantrisant	4	1	268	Dolgellau
London	3	3	1,292	Dolgellau
Manchester	12	8	1,600	Dolgellau
Manchester	8	5	1,218	Blaenau Ffestiniog
Manchester	4	2	328	Bala
Manchester	9	4	565	Corwen
Manchester	2	1	226	Penrhyndeudraeth
Newcastle-under-Lyme	1	1	257	Dolgellau
Prescot	1	1	179	Blaenau Ffestiniog
Prescot	2	1	125	Corwen
Southport	4	2	410	Dolgellau
Stoke-on-Trent	2	2	396	Dolgellau
Swansea	13	7	1,747	Dolgellau
Talgarth	1	1	178	Dolgellau
TOTAL:	421	200	28,195	

Patients conveyed by Merioneth Ambulance Service on behalf of other authorities during 1968.

Authority	Stretcher Cases	Sitting Cases	Total Patients	Journeys	Mileage	
					Stretcher Cases	Sitting Cases
Caernarvonshire C.C..	-	11	11	11	-	402
Denbighshire C.C.....	-	2	2	2	-	140
	-	13	13	13	-	542

Merioneth patients conveyed by other Authorities during the year 1968

Denbighshire C.C.....	2	2	4	4	145	149
Montgomeryshire C.C..	3	1	4	4	131	6
	5	3	8	8	276	155

Total number of patients removed by County Council vehicles, hired "Sitting-Case" cars and other authorities.

	<u>1966</u>	<u>1967</u>	<u>1968</u>
Patients.....	20,072	19,679	19,430
Journeys.....	5,222	5,151	5,789
Mileage.....	328,102	335,753	346,359

General

The service continued to function satisfactorily during the year and as it gradually became better known to doctors, social workers and the many other individuals and agencies who were in a position to refer cases, more call was made on its resources. In September the Trainee Mental Welfare Officer was seconded for full time training in social work at Cardiff. At the same time, the Authority, in view of the increasing pressure on the domiciliary service, increased the establishment by the appointment of another full time Mental Welfare Officer, thus maintaining adequate service during the absence of the Trainee Mental Welfare Officer and allowing for expansion on his return in 1969.

A heartening feature of the work has been the increased public awareness of the problems of mental subnormality and mental illness, and the help and support of many individuals and organisations in the activities of the junior and adult training centres. This is particularly so in the provision of funds and facilities for parties and outings which are greatly enjoyed by the children and trainees, and contribute quite considerably to their training and social growth as well as to their happiness.

There was throughout the year continued close liaison with the Consultant in Subnormality, the North Wales Hospital, Denbigh, the North Wales Child Guidance Service, General Practitioners and other statutory and voluntary Health and Welfare Agencies.

Mentally Subnormal

Children

The Junior Training Centre at Barmouth continued to operate successfully throughout the year and the benefit of additional classroom space provided at the end of the year was fully felt. In July the Trainee Assistant Supervisor successfully completed her two year course for teachers of mentally handicapped children and returned to the centre as a qualified Assistant Supervisor. During the year it became apparent that in a small centre such as this which caters for the needs of all the mentally handicapped children in the county, there are special problems of care and training encountered which it is very difficult for two supervisors to meet adequately. Consideration was given to this and in October the temporary Assistant Supervisor, who is an older woman with considerable experience of this work, was appointed full time Assistant Supervisor so that the teaching staff was comprised of a Supervisor and Assistant Supervisor who are qualified teachers of mentally handicapped children, and a second unqualified but experienced Assistant Supervisor.

As in previous years, the Consultant in Subnormality visited the centre to examine and assess the children and to discuss with parents their progress and future care. In addition, the Consultant held out-patients clinics where mentally handicapped children under school age were seen and their care and prospects for training discussed with their parents and help given with any problems.

There were ten children attending the centre at the end of the year, and in addition four Merioneth children were resident in the special childrens' unit at Eryri Hospital. These children are undergoing special assessment and training and will return to their homes to attend the centre in due course.

Adults

The pilot scheme for a day centre for mentally subnormal adults at Llwyn View, Dolgellau, proved to be very successful and in April was extended from three to five days per week and to include men as well as women. By the end of the year four men and three women were attending daily from various parts of the county, and some eight patients from the hospital were also attending, making a varied and lively group, who undertook a variety of activities and gained considerable benefit from the work and social training provided.

Adults

The centre is in charge of a full time Supervisor who has been given invaluable assistance by voluntary helpers, one of whom hardly missed a day, proving the value of voluntary workers in a scheme such as this.

Friendly supervision and support was continued for mentally subnormal adults living at home. Most of these are quite well integrated into the community, many doing simple work on farms. Some cases of severe subnormality being cared for at home required extensive support and in cases where the need arose short term accommodation in hospital was arranged.

Mental Illness

Referrals of mentally ill people continued to come into the department from a variety of sources. The main source is still from hospital psychiatrists following the patients' discharge from hospital or attendance at out-patients' clinic, but there is an increasing number of referrals from general practitioners and other sources including the Police, Ministry of Social Security Officers and social workers from other agencies. In many cases of psychiatric illness patients do not require admission to hospital but can be successfully treated at psychiatric out-patients' clinic, and where there is found to be need for admission the vast majority of patients are admitted informally and only in a few cases is compulsory admission found to be necessary.

The problem of finding suitable, or indeed any employment for mentally ill people is an extremely difficult one in this area, although there has been continued co-operation from the local offices of the Department of Employment and Productivity and the Group Disablement Resettlement Officer. In some cases the Authority have arranged for admission to a Flintshire hostel where the patient can live in and go out to work until he or she can be found lodgings and in one case arrangements were made for a patient to attend a Caernarvonshire Senior Training Centre daily.

Statistics

The following Tables show the number of admissions to Denbigh Hospital, the number of new patients referred to the Health Department together with the source of referral:

Mentally Ill Patients admitted to Hospital under the Mental Health Act 1969

during 1968

	<u>M</u>	<u>F</u>	<u>Total</u>
Under Section 5 (Informal)	41	61	102
Under Section 25 (Observation)	-	-	-
Under Section 29 (Emergency observation)	13	9	22
Under Section 26 (Treatment)	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>
TOTALS:	<u>55</u>	<u>72</u>	<u>127</u>
Patients discharged from hospital	53	66	119
Patients who died in hospital	3	5	8

New Patients referred to the Health Department

By General Practitioners	4	2	6
By Hospitals (a) following discharge	4	5	9
(b) following attendance at Out-Patients' Clinic	2	9	11
By Police	1	-	1
By Others	<u>9</u>	<u>17</u>	<u>26</u>
TOTALS:	<u>20</u>	<u>33</u>	<u>53</u>

PREVENTION OF ILLNESS, CARE AND AFTER-CARE

Tuberculosis

The number of new cases notified was almost halved when compared with 1967 (7 as opposed to 13). During the year, the number of cases taken off the register was 26, reducing the total number registered to 175. Where necessary, and on the advice of the Chest Physician, the Local Health Authority will provide tuberculosis patients with extra nourishment. These patients are visited by the Health Visitors and given advice as to contacts and preventive measures which should be taken. The following Table may be of interest in comparing present day figures with those of the previous ten years.

Table XXVII

Year	Population	No. of Notifications of T.B.	Total No. of Deaths from T.B.	T.B. Death Rate per 1,000 population
1959	38,600	47	4	0.10
1960	39,140	39	10	0.25
1961	37,740	35	5	0.13
1962	38,360	26	4	0.10
1963	38,390	19	8	0.20
1964	38,870	28	10	0.25
1965	38,870	28	8	0.21
1966	37,750	16	9	0.24
1967	37,710	13	4	0.11
1968	37,530	7	4	0.11

Owing to the decreasing numbers of cases discovered per thousand people presenting themselves for Mass Radiography in the County generally, the travelling units were taken off regular schedule. Another factor which contributed to this decision was the ready accessibility of chest x-rays to general practitioners. The units are available however, for special surveys of groups in the County.

Table XXVIII

The following Table shows the number of new cases notified during the year, also the number of deaths from tuberculosis.

DISTRICT:	NEW CASES				DEATHS			
	Respiratory		Non-Respiratory		Respiratory		Non-Respiratory	
	M	F	M	F	M	F	M	F
County of Merioneth...	4	3	-	-	3	-	-	1
Total Urban Districts.	3	1	-	-	1	-	-	-
Total Rural Districts.	1	2	-	-	2	-	-	1
Urban Districts:								
Bala.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Barmouth.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Ffestiniog.....	3	1	-	-	1	-	-	-
Tywyn.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Rural Districts:								
Deudraeth.....	-	-	-	-	1	-	-	1
Dolgellau.....	-	2	-	-	1	-	-	-
Edeyrnion.....	1	-	-	-	-	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-	-	-	-	-	-

Table XXIX

AGE GROUPS:	NEW CASES				DEATHS			
	Respiratory		Non-Respiratory		Respiratory		Non-Respiratory	
	M	F	M	F	M	F	M	F
0 -	-	-	-	-	-	-	-	-
1 -	-	-	-	-	-	-	-	-
2 -	-	-	-	-	-	-	-	-
5 -	-	-	-	-	-	-	-	-
10 -	-	-	-	-	-	-	-	-
15 -	-	-	-	-	-	-	-	-
20 -	-	-	-	-	-	-	-	-
25 -	-	-	-	-	-	-	-	-
35 -	-	-	-	-	-	-	-	-
45 -	2	-	-	-	-	-	-	-
55 -	1	-	-	-	-	-	-	1
65 -	1	2	-	-	3	-	-	-
75 -	-	1	-	-	-	-	-	-
TOTAL:	4	3	-	-	3	-	-	1

Table XXX

The following Table shows the number of cases on the register at the end of the year:-

DISTRICT:	Pulmonary		Non-Pulmonary	
	Males	Females	Males	Females
Urban Districts:				
Bala.....	3	1	-	-
Barmouth....	2	2	-	1
Dolgellau...	8	9	-	-
Ffestiniog..	49	15	2	5
Tywyn.....	4	5	-	1
Rural Districts:				
Deudraeth...	19	8	2	2
Dolgellau...	14	8	-	3
Edeyrnion...	8	3	1	-
Penllyn.....	-	-	-	-
TOTAL:	107	51	5	12
TOTAL 1967:	121	56	10	14

B.C.G. Vaccination

Parents in the County were again given the opportunity of having their 13year old children skin tested against the tubercle bacillus and if necessary given B.C.G. Vaccination. Despite increased efforts to get as many to accept as possible fewer parents accepted the offer for their children. The percentage of positive reactors was markedly lower than in previous years but this figure is affected by an alteration in method of recording. Formerly, children who had received B.C.G. Vaccination were included. Details for various years of the number of children skin tested; the number and percentage of positive reactors; the number found negative and the number given B.C.G. Vaccination are shown in the following Table.

Table XXXI

Year	No. skin tested	No. found positive	% Positive Reactors	No. found negative	Number Vaccinated
1965	650	100	15.4	550	246
1966	344	34	10.0	280	278
1967	434	65	14.9	343	343
1968	395	24	6.1	352	352

The Chest Physicians carry out B.C.G. Vaccination of child contacts of tuberculosis patients. 96 children were skin tested by them during the year, of whom 52 proved positive. Of the 43 who proved negative, 37 were successfully vaccinated.

Chiropody Service

The Council's scheme, which was taken over from the Merioneth Rural Community Council in 1960 continued to function well. At the end of the year, four part-time Chiropodists were employed - the ones in the Northern and Southern parts of the County being directly employed by the County Council, and the Chiropodist for the Eastern part of the County through the agency of the Merioneth Rural Community Council.

The following groups are entitled to take advantage of the service:-

- (a) Old age Pensioners;
- (b) Expectant Mothers;
- (c) Physically Handicapped Persons.

Domiciliary visits were also paid to certain patients whose medical practitioners certify that chiropody treatment must be provided in the patient's home because they are medically unfit to attend a clinic. This treatment is given at no extra cost to the patient.

Details of the service during the year are given in Table XXXII, together with figures for the previous year.

Table XXXII

Year	Number of new Patients registered	Number of treatments given	Number of Domiciliary Visits Paid
1967	112	1680	233
1968	105	1969	387

Venereal Diseases

A weekly clinic is held at Blaenau Ffestiniog Hospital by a Consultant Venereologist from Bangor, and persons suffering from venereal diseases receive treatment as early as possible.

The total number of new cases treated during 1968 in this clinic was:-

Gonorrhoea	1
Other Conditions.. ..	3
	<u>4</u>

Blind Persons

The total number of blind persons on the Register at the end of the year was:-

Age distribution	Males	Females
Under 16	1	-
16 - 29	-	1
30 - 49	3	4
50 - 64	15	6
65 - 79	14	22
80 +	10	41
Total:	43	74

Registered Blind and Partially Sighted Persons

Table XXXIII

	Cause of Disability			
	Cataract	Glaucoma	Retrolental Fibroplasia	Others
No. of new cases registered during the year :				
(a) No treatment recommended	7	1	-	7
(b) Treatment recommended (Medical, Surgical or Optical)	8	3	-	2

There were 11 deaths during the year.

No cases of ophthalmia neonatorum or retrolental fibroplasia were reported during the year.

FOOD AND DRUGS ACT 1955

The Chief Inspector of Weights and Measures reports the following statistics for the year:-

(a) Compositional Standard

	Samples			Adulterated or not up to standard			Nature of adulteration or irregularity	Particulars of non-genuine samples	
	Formal	Inf.	Total	Formal	Inf.	Total		% Fat	% S.N.
Milk	103	204	307	11	-	11	(1) 5.8% ext. water (2) 8.2% ext. water (3) 4.7% ext. water (4) 4.7% ext. water (5) 6.6% def. in fat 3.5% def. in S.N.F. (6) 4.7% def. in S.N.F. (7) 3.5% def. in S.N.F. (8) 10 % def. in fat (9) 16.6% def. in fat (10) 10 % def. in fat 2.3% def. in S.N.F. (11) 13 % def. in fat	3.6 4.2 2.9 2.9 2.8 3.4 3.1 2.7 2.5 2.7 2.6	8.0 7.8 8.1 8.1 8.2 8.1 8.2 9.0 8.9 8.3 9.0
Appeal to cow	3	-	3	-	-	-			

(b) Biological Standard

No. of samples examined	No. of samples reported positive		Individual Cow Samples
	Tubercle Bacilli	Brucella Abortus	
239	-	3	37

(c) Bacteriological Standard (Milk (Special Designation) Regulations 1963)

Class of Milk	No. of samples tested	Appropriate tests	Number of samples		
			Passed	Failed	Void
Pasteurised	242	Phosphatase	241	1	-
		Methylene Blue	239	3	-
Sterilised	10	Turbidity	10	-	-
Untreated	212	Methylene Blue	203	9	-
Ultra-Heat Treated	1	Colony Count	1	-	-

(d) Antibiotics

No. of samples examined	No. of samples reported Negative	No. of samples showing positive results
72	72	-

Housing for the Elderly

Schedule of Dwellings approved for Grant:-

Dolgellau R.D.C.	-	1 Upper Storey Flat, Swyn-y-Nant, Bontddu. 2 Upper Storey Flats, Godre'r Gaer, Llwyngwrl. 1 Upper Storey Flat, Maesteg Flats, Pennal.
Tywyn U.D.C.	-	16 bungalows, Penygelli field and Frankwell Street/ Ffordd Cadfan, Tywyn.
Edeyrnion R.D.C.	-	4 bungalows, Carrog 4 bungalows, Gwyddelwern 4 bungalows, Corwen

Rural Water Supplies and Sewerage Schemes

The following schemes were considered and approved by the Council for grant purposes during the year:-

Deudraeth R.D.C.

Pant Sewerage Extension Scheme

Merioneth Water Board.

Water Supply Scheme to Llandecwyn:
Tynyberllan Mains Extension Scheme.

